

Programa EG2023

el canvi

de la majoria

Índex

7	1. Família
9	2. Envel·liment i atenció a la dependència
11	3. Habitatge
15	4. Sanitat
19	5. Seguretat social i pensions
21	6. Treball
23	7. Creixement i territori
25	8. Mobilitat accessible i eficient
26	9. Economia productiva
30	10. Ensenyament superior i recerca
32	11. Medi ambient i transició ecològica
35	12. Acord d'associació amb la Unió Europea
37	13. Educació
40	14. Cultura
43	15. Esport
45	16. Drets
47	17. Finançament de l'Estat
49	18. Funció pública
52	19. Reforma de la Constitució
54	20. Relació entre les administracions públiques
55	21. Justícia
57	Les nostres candidatures

Aquestes eleccions generals del 2023 arriben en un moment molt complicat per al poder adquisitiu de les persones i les famílies, però són una oportunitat històrica per al canvi. El canvi que necessita la majoria de la gent que viu a Andorra, que revisi el contracte social actual per tal que el nostre país torni a ser un país d'oportunitats, on ningú es quedi enrere.

En el llibre *The Oxford Handbook of Political Ideologies*,¹ Ben Jackson descriu la socialdemocràcia com “una ideologia que prescriu l'acció col·lectiva democràtica per estendre els principis de llibertat i igualtat a l'organització de l'economia i la societat, oposant-se principalment a la desigualtat del capitalisme del *laissez faire*. Dit d'una altra manera, la socialdemocràcia és una ideologia política, social i econòmica que, dins el marc d'una economia de mercat, busca la satisfacció de l'interès general i de l'Estat del benestar mitjançant la redistribució de la riquesa per la via del sistema d'impostos.

És de vital importància que en un sistema impositiu tothom contribueixi segons la seva capacitat econòmica. Sovint se'ns acusa de prometre un Estat del benestar que no ens podem finançar, però la pregunta que s'ha de fer la ciutadania és com pot ser que la majoria de la gent que viu a Andorra tingui dificultats per arribar a final de mes, en un Estat amb un PIB per càpita en la posició 26 dels 196 del total del rànquing mundial. La resposta és senzilla: perquè la riquesa global del país no es redistribueix atenent un contracte social just, és a dir, uns quants tenen molt davant d'una majoria que no.

Des d'aquesta perspectiva s'organitza el programa de PS SDP +, des d'una Andorra avançada i amb qualitat de vida, pensada en termes de progrés ecològic i social, que situï la ciutadania al capdavant i que sigui econòmicament i socialment justa.

Des d'aquests quatre eixos, situats en un plànol no jeràrquic, sinó circular i complementari, hem bastit el nostre programa electoral per a les eleccions generals del 2023:

Per una Andorra avançada i amb qualitat de vida

- Família
- Envelliment i atenció a la dependència
- Habitatge
- Sanitat
- Seguretat social i pensions
- Treball

Per una Andorra de progrés ecològic i social

- Creixement i territori
- Mobilitat accessible i eficient
- Economia productiva
- Ensenyament superior i recerca
- Medi ambient i transformació ecològica
- Acord d'associació amb la Unió Europea

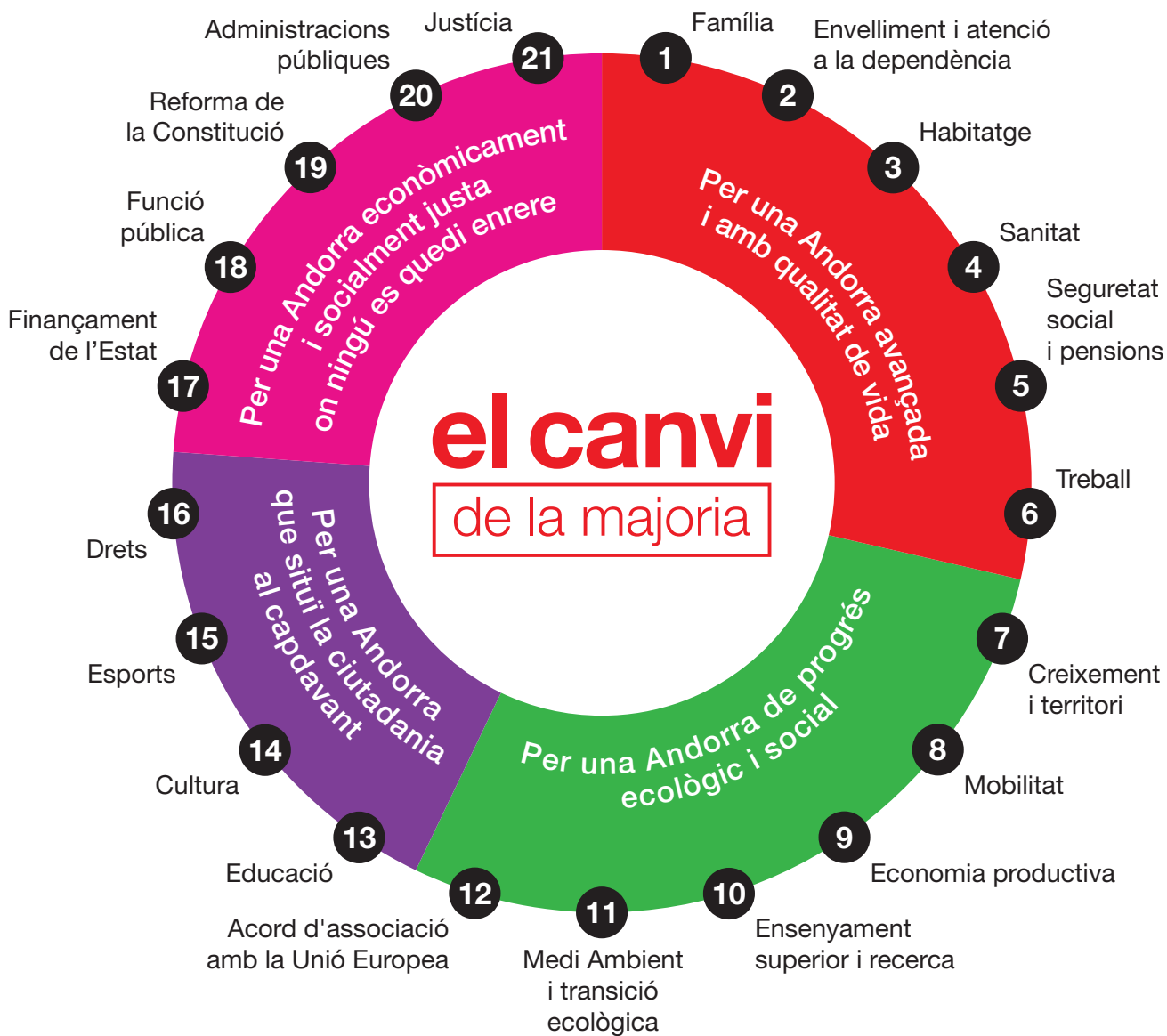
Per una Andorra que situï la ciutadania al capdavant

- Educació
- Cultura
- Esports
- Drets

Per una Andorra econòmicament i socialment justa, on ningú es quedi enrere

- Finançament de l'Estat
- Funció pública
- Reforma de la Constitució
- Relació entre les administracions públiques
- Justícia

(1) <https://academic.oup.com/edited-volume/34324>

1 Família

Segons el desè Observatori de la infància 2021, Andorra és el país amb la taxa de natalitat (6,5 per cada 1.000 habitants) i l'indicador conjuntural de fecunditat (0,98 fills per dona) més baixos de tot Europa.

A les darreres dècades hem assistit a profundes transformacions en la família que han comportat canvis en les polítiques familiars dels països occidentals. L'augment de l'esperança de vida, la caiguda de la fecunditat, l'increment de la participació de les dones en el mercat laboral, l'augment dels índexs de divorci, la individualització creixent de les relacions socials i les noves estructures de convivència han fet necessari dissenyar noves modalitats d'intervenció social i protecció familiar. És una qüestió complexa, però els principals causants d'aquesta baixa natalitat són el mercat de treball, la manca de sistemes de protecció econòmica de la família, la dificultat de formar noves famílies, la manca d'accés a la vida adulta i la manca de conciliació de la vida laboral i familiar.

Existeixen tres grans tipus d'intervenció en l'àmbit de les polítiques de família: el suport econòmic a les famílies per compensar una part dels costos directes de tenir fills; la provisió de serveis per a la cura dels infants a preus gratuïts o subvencionats per facilitar la conciliació i reduir els costos indirectes de la maternitat, i la regulació i el foment de la conciliació al lloc de treball a través de permisos de maternitat i paternitat remunerats o de la flexibilització i racionalització dels horaris laborals.

La proposta de l'aliança socialdemòcrata és promoure mesures per millorar la conciliació i la corresponsabilitat de la vida laboral, familiar i personal, i desenvolupar propostes que permetin a les famílies accedir a serveis educatius de qualitat i serveis públics amb criteris d'equitat per proporcionar un sistema de cures dels adults que afavoreixi les possibilitats de conciliació per a dones i homes.

- **Revisar la prestació familiar per fill a càrrec per permetre que se'n beneficiïn més famílies** amb l'augment del llindar econòmic de cohesió social (LECS) personal o familiar actual, d'1,2 vegades, a 1,3 vegades, i **millorar-ne la quantia**, augmentant-la del 10% actual de l'SMI al 15%.
- **Introduir en la prestació familiar per fill a càrrec un criteri de progressivitat segons l'ordre del fill**, a fi d'incrementar l'impacte de la prestació sobre la

fertilitat. L'objectiu que cal prioritzar és la garantia del benestar de les famílies i els infants amb menys recursos, introduir un llindar de renda per a la percepció de la prestació, combinat amb el requisit de participació en el mercat laboral de la mare a partir del segon any de vida del fill. La quantia de la prestació hauria de disminuir progressivament a mesura que augmenta la renda de la família.

- **Reduir els anys de residència per acollir-se a la prestació familiar per fill a càrrec** a cinc anys, en lloc dels set actuals.
- **Analitzar conjuntament amb els comuns els ajuts i els avantatges per a les famílies nombroses, les monoparentals i les famílies acollidores** per als serveis comunals d'escola bressol, activitats culturals –escoles d'art, dansa i música–, casals d'infants, campus esportius i escoles esportives d'estiu **per unificar les bonificacions i els descomptes que cal aplicar.**
- **Augmentar els descomptes actuals** que s'apliquen als preus habituals dels productes i serveis entre un 7% i un 10%.
- **Establir la cotització a la Caixa Andorra de Seguretat Social del salari mitjà durant els períodes de cura dels fills o les persones dependents durant els tres primers anys de vida o els tres primers anys de dependència en cas d'accidents i malalties.**
- **Universalitzar l'educació gratuïta dels 0 als 3 anys.** Es tracta de proveir serveis per a la cura dels infants a preus gratuïts, per millorar l'accés a les guarderies i escoles bressol, atès que és l'instrument que afavoreix la conciliació i redueix els costos d'oportunitat de la maternitat.
- **Analitzar la creació d'un servei especialitzat per donar cobertura als infants de 0 a 3 anys** que tinguin algun problema de salut important que els impedeixi accedir a la llar d'infants de manera normalitzada, ja que requereixen atenció especialitzada en l'àmbit de la salut.
- **Cobrir l'horari extraescolar i els caps de setmana dels 0 als 12 anys** preveient ajuts i bonificacions per garantir preus assequibles per a famílies nombroses, monoparentals i en situació de vulnerabilitat.

- **Proveir permisos de naixement iguals i no transferibles per a homes i dones.** Es tracta d'equiparar les baixes maternals i paternals, de manera que s'eviti la discriminació laboral de les dones, que es fomenti la corresponsabilitat en la criança i que les famílies puguin, si ho desitgen, estar més temps amb els nadons.
- **Crear una borsa de guardes d'infants** integrada per persones acreditades pel Govern, a la qual es podrà recórrer per contractar els serveis d'una persona que pugui guardar puntualment l'infant a preus assequibles.
- **Promoure des del Consell Econòmic i Social (CES) que entitats públiques i empreses regulin els seus horaris amb racionalitat i organitzin el treball amb més flexibilitat, per tal de permetre a les famílies la conciliació de les seves obligacions familiars i laborals.** Cal impulsar, per la via de la negociació col·lectiva, que les empreses adoptin plans de conciliació familiar i reorganitzin els horaris dels treballadors per facilitar la conciliació.
- **Impulsar la parentalitat positiva per permetre que tots els membres de la unitat familiar puguin desenvolupar-se individualment.**
- **Reforçar i consolidar el finançament per desenvolupar uns serveis socials adreçats a la família i generalitzar serveis socials** especialitzats en família: mediació familiar, suport, orientació i formació de pares i mares, i equips d'intervenció especialitzats en situacions greus de convivència.

2

Envelliment i atenció a la dependència

L'envelliment de la població és un dels reptes ineludibles a què haurà de fer front la societat al llarg de les properes dècades. Aquest repte serà encara més urgent d'abordar a les societats occidentals, i especialment a les europees, on s'espera que l'impacte serà més important. A Andorra, des de l'any 2018, mentre la població de més de 65 anys supera la dels menors de 15 anys, el descens de naixements és preocupant, d'un -24% el 2021 (Pla nacional sociosanitari de la gent gran, 2022-2024).

La qüestió fa temps que s'està abordant i que està perfectament inserida a l'agenda internacional. Hi ha nombrosos centres de recerca que es dediquen a investigar la matèria des de múltiples punts de vista. A més, alguns estats compten amb estructures i serveis dedicats a la problemàtica, i institucions com l'Organització Mundial de la Salut i la Unió Europea estan treballant amb profunditat i visió a llarg termini aquesta qüestió cabdal.

Volem fer de l'envelliment una experiència positiva, el resultat de la qual sigui una vida més llarga i plena, que vagi acompanyada d'oportunitats contínues d'autonomia, salut, activitat i protecció.

Per això volem donar resposta a les persones grans amb necessitats específiques derivades de la pobresa o la precarietat i prevenir la soledat o l'aïllament social mitjançant el reforç de la xarxa d'atenció primària, de l'atenció domiciliària i de les prestacions econòmiques; resoldre les situacions de dependència i donar el suport necessari a les persones que les atenen, mitjançant la implantació efectiva del Pla integral d'atenció a la dependència i l'atenció domiciliària; garantir l'accés als serveis de teleassistència, centres de dia i residència a les persones grans que ho necessitin; dissenyar recursos d'habitatges amb serveis; formar els cuidadors formals i informals, i promoure polítiques d'envelliment actiu per afavorir una vida digna i independent.

La proposta de l'aliança socialdemòcrata recull les demandes expressades per la Federació de la Gent Gran, i és la següent:

- **Crear l'Observatori de l'Envelliment** per estudiar amb detall i profunditat l'abast de l'envelliment per a la població andorrana, la seva evolució i el seu impacte en la nostra societat.

- **Impulsar polítiques preventives de la salut cerebral al llarg de tota la vida**, per facilitar que el màxim nombre de persones puguin viure la vellesa de manera autònoma i amb qualitat de vida.
- **Impulsar una resolució a l'Assemblea General de l'ONU per elaborar una convenció sobre els drets de les persones grans**, que tingui en compte les recomanacions de l'informe de l'experta independent de les Nacions Unides del 8 de juliol del 2016 (A/HRC/33/44).
- **Elaborar una llei sobre els drets de les persones grans**, que estableixi el dret a l'envelliment digne i reguli, des de la transversalitat, les especificitats pròpies de les persones grans.
- **Elaborar una llei de dependència i implementar un pla integral de dependència i d'atenció domiciliària**. Es tracta, en primer lloc, de definir i regular les situacions de dependència. D'altra banda, planificar les ajudes a la dependència i alhora generar un entorn de participació pública i privada que permeti cobrir i garantir les necessitats de les persones amb dependència. La finalitat principal d'aquest pla és el manteniment de les persones en situació de dependència en el seu entorn habitual de vida i de convivència, sense perjudici de l'ordenació dels recursos residencials i d'atenció diürna quan el manteniment al propi entorn no sigui possible.

Aquest és un projecte necessari per poder abordar de forma més eficaç i humana la problemàtica de la dependència i també esdevé un projecte interessant per analitzar les possibilitats ocupacionals que ofereix un jaciment d'ocupació a l'alça als països del nostre entorn, lligat a l'envelliment progressiu de la població mitjançant, entre d'altres propostes, les següents:

- Universalitzar els serveis d'ajuda i suport a domicili.
- Facilitar els tràmits per obtenir les prestacions socials i millorar la informació sobre els recursos sociosanitaris existents.
- Revisar els barems econòmics per atorgar ajudes socials.
- Augmentar el nombre de cuidadors professionals per ajudar persones en situació de dependència i establir una xarxa de cuidadors a domicili les 24 ho-

res dels 7 dies de la setmana segons les necessitats (amb col·laboració d'empreses privades).

- Implantar un servei assistencial a domicili (metges i infermers liberals) que puguin oferir atenció personal d'higiene i la gestió de la medicació per alleugerir les famílies, proporcionant el màxim benestar a casa dels nostres padrins amb necessitats.
- Disposar d'un metge a cada Centre d'Atenció Primària per atendre les persones grans quan la visita al seu metge referent no sigui possible, i ajudar així a descongestionar el Servei d'Urgències Hospitalàries.
- Instaurar una prestació econòmica per als cuidadors familiars que tinguin persones grans amb necessitats d'atenció, per tal de compensar la reducció laboral que pot comportar aquesta necessitat.
- Promoure la formació sociosanitària per a l'atenció a les persones dependents i elaborar un programa de formació bàsica, continuada i de capacitació dels professionals i dels cuidadors de l'àmbit sociosanitari.
- Estimular les persones institucionalitzades a través d'activitats exteriors organitzades, tallers, col·laboracions amb altres franges d'edat que poden necessitar atenció com poden ser els infants mentre els pares treballen (per fer deures, per compartir experiències, per aprendre junts, etc.).
- Proveir pisos sociosanitaris per a persones grans amb prou autonomia. És una realitat en molts països, permet viure més temps amb autonomia compartint necessitats lligades a l'envelliment, i lluitant contra l'aïllament i la soledat que poden patir algunes persones grans.
- **Crear una Borsa de temps de la gent gran i intercanvis generacionals** dirigida a millorar la qualitat de vida i combatre la soledat que pugui afectar la gent gran i la limitació dels recursos econòmics. Cada persona posseeix uns coneixements i unes habilitats insubstituïbles que pot compartir amb persones de qualsevol edat, especialment amb els joves.
- **Planificar una política d'habitatge pensada de manera específica per a una població envellida**, garantint l'accessibilitat, explorant nous models residencials i facilitant que les persones puguin viure alhora de forma autònoma i amb els recursos suficients per evitar i combatre la soledat el màxim d'anys possible.
- **Dissenyar un programa d'accessibilitat a la llar i inclusió de la domòtica.**
- **Crear una borsa d'habitatge** amb caràcter intergeneracional, que ofereixi solucions habitacionals compartides amb gent gran, que compagini les solucions a l'habitatge i permeti combatre la solitud de les persones grans.
- **Donar cobertura sanitària als tractaments de podologia** més enllà dels oferts actualment a través dels casals d'avis.

3 Habitatge

L'accés a l'habitatge, el dret a un habitatge digne a preu assequible, és una prioritat clara i un element central de la nostra proposta política. Cal invertir absolutament la tendència de l'augment continuat, durant els darrers anys, del percentatge dels ingressos familiars destinats a la despesa en habitatge. Això permetrà resoldre dos dels grans reptes del moment actual: recuperar la pèrdua de poder adquisitiu i benestar de les famílies, i millorar la competitivitat empresarial i dels autònoms.

Per assolir aquests objectius calen actuacions decidides des dels poders públics. És necessari fragmentar el mercat i això requereix actuacions fermes i diferenciades per evitar el comportament d'un únic mercat lliure que continuï disparant els preus. Cal reduir la pressió exterior amb una política fiscal i urbanística coherent amb els objectius que volem assolir, aportant solucions efectives a la problemàtica dels pisos buits i actuant amb transparència i bona gestió de les dades.

I alhora és imprescindible la definició d'una política global i única de país, planificada en el temps, mitjançant grans pactes nacionals al si del Consell General i també, és clar, amb les administracions comunals, la societat civil i els propietaris de béns immobles.

El 66% de la població (dos de cada tres de nosaltres) viu en pisos de lloguer, una dada que demostra com és de necessari aplicar, amb visió a llarg termini, mesures per afavorir i facilitar la compra d'habitatge especialment als més joves i a les famílies monoparentals.

La proposta dels socialdemòcrates s'estructura com segueix:

Crear el marc institucional per poder dur a terme una política d'habitatge efectiva i global

- **Establir un Pacte d'Estat per l'habitatge**, que protegeixi i impulsi el dret a un habitatge digne i a preu assequible amb la participació del Govern, els grups parlamentaris, els comuns, la societat civil i els propietaris de béns immobles. Un Pacte d'Estat que fixi les línies d'actuació i les programi a curt, mitjà i llarg termini per tal de fer front a l'actual emergència nacional que representa la problemàtica de l'habitatge. Cal dissenyar una estratègia nacional única i global, tenint en compte els reptes demogràfics i el

futur dels joves, i amb especial atenció a col·lectius com ara les persones jubilades que viuen soles o les famílies monoparentals.

- **Crear el Ministeri de l'Habitatge**, centrat de forma única i exclusiva a dissenyar polítiques d'habitatge, executar-les i desenvolupar-ne el seguiment i el control. Crear un departament dins el Ministeri de l'Habitatge que assessori, informi i intervingui en casos d'abús en col·laboració amb l'Associació de Consumidors i Usuaris (ACU) i el Raonador del Ciutadà.
- **Reconvertir l'Institut Nacional de l'Habitatge en un observatori de l'habitatge adscrit al Consell General**, per tal de centralitzar i unificar tota la recollida de dades, crear bases de dades i fer altres funcions vinculades a la seva nova orientació; entre d'altres, crear i gestionar un índex de preus de referència, eina fonamental en la nostra proposta, i recopilar informacions referents als pisos.
- **Establir legislativament l'obligatorietat de cooperar, col·laborar i intercanviar dades entre totes les administracions del país**, en totes les qüestions que siguin necessàries tant per definir com per materialitzar, gestionar i aplicar polítiques d'habitatge, tenint en compte el paper de l'Observatori Nacional de l'Habitatge.
- **Fer una Llei del dret a l'habitatge** que desenvolupi el dret constitucional a disposar d'un habitatge digne a preu assequible i estableixi els mecanismes públics per fer-lo possible. Que defineixi l'habitatge a preu assequible, l'habitatge d'ús social i desenvolupi els mecanismes per assolir un parc immobiliari a preu assequible suficient per cobrir les demandes d'àmplies capes de la societat i l'habitatge d'ús social per als col·lectius més vulnerables, mitjançant un índex de preus dels habitatges, la sortida al mercat d'habitatges buits o en desús, els registres de la propietat i de contractes, entre d'altres.
- **Afavorir i facilitar la creació d'un col·lectiu o sindicat de llogaters**, que pugui actuar com a interlocutor vàlid tant amb les administracions com amb l'AGIA i les associacions de propietaris.

Actuar de forma decidida des dels poders públics per garantir l'habitatge a preu assequible

- **Definir legalment el concepte d'habitatge a preu assequible**, com a percentatge (30/35%) de l'ingrés familiar medià d'acord amb la normativa internacional i allò que és realista i sostenible, de manera que es vinculin de forma efectiva, real i sostenible els preus dels lloguers amb els ingressos familiars obtinguts.
- **Promoure i afavorir legislativament, fiscalment i amb polítiques mediambientals i d'eficiència energètica l'habitatge a preu assequible**, com a pedra angular i central de la creació d'un parc immobiliari que doni resposta a les necessitats de la població.
- **Reservar un percentatge (10-20%) a cada pla parcial o nou desenvolupament urbanístic per a habitatge a preu assequible.**
- **Crear una societat pública de gestió i de rehabilitació d'habitatges**, ja siguin buits per compte dels propietaris, habitatges de titularitat pública, en gestió pública o d'altres tipus d'habitatge mitjançant diferents fórmules contractuals i de gestió entre la iniciativa privada i la societat pública, per tal que puguin ser posats al mercat o puguin ser gestionats per aquesta societat a preus de referència. Els propietaris que decideixin adscriure-hi immobles obtindran garantia de cobrament i de manteniment dels immobles per part de la societat. Els contractes que es gestionin a través de la societat pública poden ser de durada i forma variable amb l'únic requisit de respectar els objectius de l'índex de preus de referència per establir un preu assequible o uns preus d'habitatge social quan sigui el cas. Aquesta societat pública haurà de tenir una àrea específica de gestió d'habitatge per a joves.
- **Definir legalment el concepte d'habitatge d'ús social**, i promoure'n la creació mitjançant la implicació directa dels poders públics.
- **Prioritzar la inversió en habitatges de titularitat pública a preu assequible dins els pressupostos anuals**, amb una destinació mínima per als quatre anys vinents de 80 milions d'euros.
- **Establir un índex de preus de referència**, en funció d'un estudi públic que tingui en compte la situació, l'estat, els acabaments i altres paràmetres fonamentals dels immobles. L'índex de preus de referència és l'eina per aconseguir l'objectiu de tenir habitatges a preu assequible i constitueix un element central per a les polítiques fiscals, de promoció, de rehabilitació, de millora energètica i altres mesures, com ajudes públiques o bonificacions fiscals.

Dotar el mercat de l'habitatge de la transparència i la gestió de dades que li són imprescindibles

- **Establir legislativament l'obligatorietat de cooperar, col·laborar i intercanviar dades entre totes les administracions i institucions del país**, en totes les qüestions que siguin necessàries tant per poder construir i constituir els registres i les bases estadístiques com per a tota altra informació necessària per a les polítiques d'habitatge, comptant amb el paper central en aquest àmbit de l'Observatori Nacional de l'Habitatge.
- **Crear el Registre de la propietat**, com a eina fonamental de transparència i seguretat jurídica del mercat immobiliari. S'hi podran adreçar consultes sota demanda d'interès real i plenament justificat.
- **Dissenyar una aplicació de consulta en línia dels valors de l'índex dels preus de referència**, per poder contrastar-los amb el preu de l'immoble ocupat o que es desitja llogar.
- **Crear un Registre de contractes de lloguer** vinculat a la Societat Pública d'Habitatge.
- **Inventariar i recopilar totes les dades de què disposen les administracions públiques en relació amb els pisos buits**, mitjançant l'Observatori Nacional de l'Habitatge.
- **Reformar l'impost d'habitatges buits** per aconseguir una aplicació real i efectiva d'aquest impost i implantar els mecanismes d'inspecció necessaris segons les informacions inventariades i recopilades.
- **Establir negociacions publicoprivades amb els propietaris dels immobles buits** per tal d'establir acords, mitjançant la Societat Pública d'Habitatge, perquè surtin al mercat amb lloguers vinculats a l'índex de preus de referència i amb cobrament garantit pel Govern.
- **Publicar i donar difusió, a termini, de les dades corresponents als pisos buits**, per impulsar la seva sortida al mercat, la regularització i altres mecanismes que facin possible la seva ocupació.

Introduir millores i garanties en el mercat immobiliari

- **Establir un període de pròrroga de dos anys per als contractes de lloguer.**
- **Modificar la Llei d'arrendaments** amb canvis que garanteixin els drets dels llogaters sense deixar els propietaris desprotegits jurídicament en qüestions de manteniment i conservació de la finca, i accelerant els processos de cobrament de rendes impagades.

- **Protegir els drets i fixar les obligacions del inquilins**, especialment la reparació i el manteniment de les instal·lacions (termos, vitroceràmica, rentadora), els consums, l'adequació de les despeses de calefacció al preu real del gasoil, les assegurances, etc. Aclarir que les avaries les abona el propietari de l'immoble, excepte en cas de mal ús o dany intencionat per part de l'arrendatari.
- **Establir una carència obligatòria per reformes necessàries d'adequació, accessibilitat i eficiència energètica.**
- **Crear un departament dins el Ministeri de l'Habitatge que assessori, informi i intervingui en casos d'abús.**
- **Fixar un període de pròrroga dels contractes vigents realista i que no generi incertesa constant a propietaris i llogaters.** Pel que fa als contractes prorrogats, atès el temps perquè les polítiques plantejades donin fruit, hauria de ser de dos o tres anys com a màxim i vinculat a l'aplicació de l'índex de preus de referència. L'Estat n'hauria de garantir la difusió i una aplicació més efectiva. Si es dissenya adequadament una estratègia nacional d'habitatge, les pròrrogues han de deixar d'existir a mitjà i llarg termini. Malauradament, avui en dia són necessàries perquè no s'han plantejat polítiques estructurals, però són una mesura que distorsiona el mercat.
- **Eximir d'aquesta pròrroga els habitatges destinats a segona residència o a domicili fiscal**, de manera que els propietaris els puguin destinar al mercat de lloguer per a ús habitual.
- **Definir una política d'ajuts a l'habitatge que hi garanteixi l'accés a les persones que ho necessitin**, i que alhora pugui anar prioritzant, quan sigui possible, els habitatges a preus assequibles, per evitar els efectes col·laterals inflacionaris d'una política que és del tot necessària en el context actual.
- **Estudiar el cohabitatge** com a model per oferir alternatives a la gent gran o a altres col·lectius que necessitin compartir espais i alhora tenir privacitat, regulant-lo amb molta cura per evitar que es converteixi en un negoci sense avantatges socials.

Implantar una fiscalitat immobiliària i urbanística que impulsi l'assoliment dels objectius de la política d'habitatge

- **Establir eines de política fiscal immobiliària i urbanística**, tant per assolir els objectius desitjats en matèria d'habitatge com per penalitzar els excessos i abusos en els preus dels lloguers.
- **Aplicar bonificacions o deduccions fiscals** als promotors i propietaris que destinen **habitatges al**

mercant de lloguer sota l'índex de preus de referència.

- **Aplicar exempcions als propietaris que rehabilitin els edificis o pisos per posar-los al mercat de lloguer sota l'índex de preus de referència.**
- **Regular que les cessions de terreny es destinin a construir habitatge públic destinat al lloguer a preu assequible.**
- **Establir una cessió del 10%-20% de les noves promocions**, per a habitatge gestionat per la Societat Pública d'Habitatge.
- **Reformar l'impost d'habitatges buits** incrementant el tipus i convertir-lo en un impost de destinació finalista per a l'habitatge de preu assequible, revisant-ne les condicions i fent efectiva la seva aplicació mitjançant inspeccions i el creuament d'informacions entre administracions.
- **Aplicar recàrrecs** fiscals als promotors i propietaris que destinin **habitatges al mercat de lloguer a preus que superin notòriament els preus establerts en l'índex preus de referència.**

Promoure l'eficiència energètica, la sostenibilitat i el bon estat del parc immobiliari

- **Ampliar i difondre programes tipus Renova o altres mesures** per millorar la qualitat, l'eficiència energètica i la sostenibilitat del parc immobiliari, i vincular-los alhora amb els objectius d'habitatge a preu assequible.
- **Impulsar un programa de crèdits tous per rehabilitar i condicionar els habitatges**, i vincular-los alhora amb els objectius d'habitatge a preu assequible.
- **Aprovar un programa per millorar la seguretat industrial i l'habitabilitat del parc immobiliari**, perquè no es produeixin accidents com els ocorreguts, que prevegi beneficis com l'accés a plans d'ajuda o finançament.
- **Assegurar el benestar i la convivència entre persones i animals de companyia.** La reforma de la Llei d'arrendaments de finques urbanes i la nova Llei de l'habitatge s'han d'harmonitzar amb una nova Llei de benestar animal que eviti l'abandonament d'animals de companyia per dificultats a l'hora de llogar un habitatge. La legislació ha d'impedir les clàusules de prohibició dels animals establint l'obligació de contractar una assegurança per desperfectes per als llogaters, o preveient un model de contracte d'arrendament que inclogui el compromís d'assumir possibles reparacions de desperfectes.

Promoure mesures per afavorir la compra d'immobles per part del conjunt de les famílies andorranes

- **Crear un programa públic d'avalis garantits per l'Estat amb l'aportació del 20% en la compra d'habitatges per a residència habitual i primera residència**, que prioritzi els joves, les parelles de menys de quaranta anys o les famílies monoparentals, sempre dins de criteris, paràmetres i terminis que permetin una garantia raonable de retorn per part de les persones i parelles beneficiàries, i amb uns **topalls de preus màxims**.
- **Establir acords entre el Govern i l'ABA per assolir l'objectiu d'un finançament millor a llarg termini per comprar habitatges per a residència habitual i primera residència.**

4 Sanitat

El nostre text constitucional reconeix el dret a la protecció de la salut i l'obligació de l'Estat de garantir un sistema de seguretat social.

El concepte d'atenció integral a la salut, la universalitat de l'accés i la planificació dels centres i serveis sanitaris i sociosanitaris, constitueixen els grans paradigmes d'un sistema públic de salut. El nostre objectiu és assegurar una sanitat pública universal, sostenible, equitativa i de qualitat per a tothom. Oferir a la ciutadania i als professionals sanitaris polítiques que assegurin un sistema públic de salut sostenible des dels vessants social, assistencial, professional i financer.

Els reptes als quals ens enfrontem com a societat –envelliment, malalties cròniques, pandèmies, etc.– requereixen serveis amb accés universal i intervencions des de la perspectiva de la salut en totes les polítiques.

Si es construeix un bon sistema de prevenció, promoció i protecció de la salut i s'implanta un programa ampli d'educació en la salut, promourem que la ciutadania es responsabilitzi més del seu benestar i disposi d'informació clara i suficient per mantenir uns hàbits saludables, obtenint un benefici en l'estat de salut del conjunt de la població que alhora beneficiarà el nostre sistema de salut. És necessari, per tant, posar l'èmfasi en la prevenció de la salut.

La nostra proposta prioritza la prevenció, l'atenció primària i la salut comunitària, posant-les al centre del sistema. Un àmbit que, a més, pot guanyar molt en eficiència amb l'aportació d'unes noves tecnologies que veiem sovint aplicades únicament a l'àmbit hospitalari. La proposta socialdemòcrata aposta per un complet benestar físic, mental, psicoemocional i social.

En l'àmbit de la prevenció, proposem dissenyar un sistema de prevenció, promoció i protecció de la salut i el benestar integral per a totes les persones al llarg de la vida, especialment en les etapes de més vulnerabilitat: infantesa, joventut i vellesa, amb tots els actors implicats tant a dissenyar-lo com a aplicar-lo.

- **Dissenyar i promoure programes d'educació per a la salut de la ciutadania** per afavorir hàbits de vida més saludables, mitjançant la consolidació de programes de pacient actiu i les escoles de salut.
- **Incorporar al sistema educatiu els processos d'educació per a la salut** i de promoció de la salut

de forma transversal en totes les etapes per fomentar els comportaments saludables en salut nutricional, la salut sexual i reproductiva, incloent-hi informació anticonceptiva i de prevenció de les malalties de transmissió sexual, el foment de l'activitat física i la prevenció d'addiccions. Volem crear també programes destinats a millorar la salut mental dels infants i adolescents, educant-los en la gestió de les emocions, les habilitats socials i l'acceptació i tolerància envers les diferències.

- **Implementar programes de salut sexual i reproductiva**, dissenyats pel Ministeri de Salut i impartits als centres educatius. Cal una intervenció decidida i professionalitzada per educar els nostres joves en la salut sexoafectiva evitant, per exemple, els estereotips tòxics de la pornografia i per tal d'evitar malalties de transmissió sexual o embarassos no desitjats.
- **Reconduir el SIAD a un centre de salut sexual i reproductiva** on es faci acompanyament real de les persones usuàries i no se les prejudgi o criminalitzi.
- **Dissenyar un Pla de promoció de la salut al lloc de treball** per promoure mesures d'actualització i impuls de la salut laboral, i per detectar problemes relacionats amb el treball fent especial atenció a les malalties inherents a l'entorn laboral, com les lesions musculoesquelètiques, les patologies per estrès o per l'exposició a substàncies tòxiques.
- **Posar en pràctica un sistema d'informació com a eina imprescindible per a la planificació sanitària i la presa de decisions, així com per a l'avaluació i la discussió de les polítiques i les actuacions empreses i per emprendre.** El treball, ja començat, per assolir un sistema d'indicadors sanitaris ens ha de permetre, per exemple, una prevenció, promoció i protecció més grans de la salut, un coneixement millor sobre la situació epidemiològica o sobre el consum de serveis, així com un seguiment i un control millors de la despesa.
- **Dur a terme una enquesta de salut de la població i una enquesta de drogodependències i alcohol** per actualitzar les dades de salut, perquè les dades de què disposem tenen dotze i nou anys respectivament.

- **Modernitzar el sistema de control i vigilància epidemiològica** per tal de disminuir els riscos de malalties emergents i promoure el control de les malalties cròniques.
- **Crear un sistema que proporcioni una atenció especial a les malalties rares, a les malalties degeneratives i a persones amb grans discapacitats.** Cal organitzar un sistema de suport adequat per als pacients i les seves famílies, oferint una xarxa d'activitats necessàries o recomanables per conèixer amb aquest tipus de malalties o discapacitats amb més garanties que les actuals.

En l'àmbit de l'atenció primària, cal impulsar **polítiques actives adreçades als grups més vulnerables de la població des dels centres de salut**, com la posada en marxa de la **xarxa de salut maternoinfantil i juvenil**, que inclogui l'itinerari i els programes de planificació familiar, la concepció, l'embaràs, el naixement, la infància i l'adolescència.

- **Incorporar un metge de referència a tots els centres de salut.**
- **Dotar de recursos humans i econòmics l'atenció domiciliària** per poder donar resposta a les necessitats de les persones grans i dependents.
- **Dissenyar un Pla de teràpies avançades i altres innovacions terapèutiques** i assegurar-ne el desenvolupament i l'aplicació clínica amb criteris de qualitat, equitat, eficiència i sostenibilitat per al conjunt de la població.
- **Incorporar els tècnics en cures auxiliars d'infermeria als centres de salut.**

En l'àmbit de la salut mental, un dels pilars fonamentals de les reformes dels sistemes nacionals de salut on **cal una aposta decidida per augmentar els recursos que s'hi destinen**, proposem el següent:

- **Dotar el PISMA dels recursos necessaris per reforçar els serveis mentals infantojuvenils des d'una visió integral i comunitària.** Podem incrementar els dispositius, però hem d'anar a l'arrel dels problemes i tractar-los mitjançant polítiques comunitàries amb educadors de carrer, metges i infermers, professionals a les escoles, i espais de reflexió i suport per a les famílies.
- **Reforçar l'Àrea d'Atenció Mental del Servei Andorrà d'Atenció Sanitària per fer front a les demandes derivades de la COVID-19, atès que el programa d'atenció a les persones que han vist afectada la seva salut mental a causa de la crisi sanitària ha estat del tot insuficient.** És inajornable reforçar l'atenció a la salut mental dels infants i

adolescents, que s'ha vist perjudicada en aquesta situació d'emergència viscuda; incloure la perspectiva d'infància a l'hora de prendre decisions, especialment en temps de crisi o emergència, recordant que els infants i els joves són agents de canvi positius, i els hem de tenir en compte i treballar amb ells per construir, a curt i llarg termini, un futur millor.

- **Posar en marxa un pla per a la prevenció integral del suïcidi i l'abordatge de la conducta suïcida**, amb la posada en marxa d'un servei d'atenció telefònica 24 hores que atengui en primera instància persones en risc i les identifiqui com a usuàries potencials del servei de salut mental a les quals caldrà fer seguiments posteriors.
- **Incloure prestacions econòmiques específiques en relació amb la salut mental per protegir més i millor les persones més desfavorides i amb menys recursos econòmics.** És imprescindible un reforç i canvi de concepció de les mesures socials per garantir-hi l'accés i més cobertura social per evitar la pobresa dels col·lectius amb més risc (famílies monoparentals, particularment dones), i enfortir i universalitzar la sanitat i els serveis socials.
- **Establir una bona coordinació entre els ministeris encarregats d'afers socials i educació** perquè ens estem enfrontant a un veritable canvi del perfil de l'atenció a la infància i a l'adolescència. Entenem que cal una coordinació millor per desenvolupar programes de salut mental enfocats a l'atenció integral d'aquests dos col·lectius.
- **Impulsar conjuntament amb els comuns la figura de l'educador del carrer**, per millorar la detecció de casos de joves vulnerables per poder tractar-los en un estadi inicial de les possibles patologies.
- **Dissenyar un centre d'atenció a diferents condicions cròniques de salut mental que conjumin diverses modalitats residencials i de suport** (places residencials, hospital de nit per a pernoctacions puntuals amb activitats rehabilitadores, pisos assistencials amb suport i pisos de transició de les persones ateses cap a les llars ordinàries) per donar resposta a les necessitats de tractament de les persones que presenten un problema de salut mental.
- **Reforçar el Programa de seguiment individualitzat** per a persones amb trastorns mentals en risc d'exclusió social per fer un seguiment i acompanyament més acurats de les persones que s'allotgen als immobles que posa a disposició el Govern i dels professionals que hi treballen.
- **Proveir suport i tractament per als familiars de persones amb problemes de salut mental o altres malalties greus**, per tal que s'empoderin i sàpiguen abordar amb garanties la dificultat de conèixer amb aquestes patologies i trastorns dins l'àmbit familiar.

En l'àmbit de la gestió sanitària i de la seva governança, proposem el següent:

- **Bastir un pacte d'estat per revisar, des dels fonaments, el nostre sistema sanitari** que conclougui amb una reforma legislativa per redefinir l'estructura del sistema sanitari amb tots els elements i serveis que l'han de fer eficient i sostenible.
- **Reorganitzar el Servei Andorrà d'Atenció Sanitària (SAAS) per parapúbliques gestores dels centres hospitalari i sociosanitari.** El SAAS s'ha convertit en un cúmul d'ineficiències que posa en risc la sostenibilitat del sistema de sanitat pública. Per aquest motiu, apostem per la seva atomització en parapúbliques més petites que gestionin els centres més importants, com l'Hospital Nostra Senyora de Meritxell i el centre sociosanitari El Cedre, amb la coordinació i la direcció política del ministeri responsable de la sanitat, que ha de gestionar directament la xarxa de centres de salut.
- **Dissenyar un Pla de salut** amb la definició d'un organigrama de serveis com a eix director, per reformular la figura del metge referent (respectant la lliure elecció de professionals per part de l'usuari), revisar el procediment de les derivacions dels professionals sanitaris afavorint un circuit més àgil i menys costos, garantir l'efectivitat i la validesa jurídica del sistema de la història clínica compartida, monitorar les dades de salut per a l'anàlisi i l'actuació, i establir una xarxa de coordinació i convenis amb centres estrangers.
- **Planificar els recursos sanitaris** per estimar i valorar el nombre de professionals sanitaris que han d'integrar les diferents especialitats mèdiques i minimitzar-ne els dèficits, especialment en aquells sectors on esdevé fonamental assegurar una qualitat assistencial àgil i integradora: servei d'urgències, oncologia, intervencions quirúrgiques...
- **Establir una col·laboració estreta amb els agents sanitaris** per analitzar el sistema sanitari i millorar-lo.
- **Desenvolupar i modificar la normativa necessària per desplegar la llei que regula l'exercici de les professions sanitàries i revisar, amb la col·laboració de tots els actors implicats, les condicions laborals i de jubilació dels professionals sanitaris.**
- **Establir les competències, les avaluacions i les necessitats formatives dels professionals de la medicina, de la infermeria i altre personal sanitari** en col·laboració amb els col·legis professionals, acreditar-los degudament a les institucions públiques on exerceixen i dotar-los dels recursos necessaris.
- **Organitzar de forma integral les emergències sanitàries extrahospitalàries.** Els darrers anys les emergències sanitàries s'han cobert a través d'un model costós que no ha sabut aprofitar les sinergies entre serveis. L'actual dependència orgànica de l'emergència sanitària –ministeris encarregats de salut i interior– genera dificultats per a una coordinació correcta i eficient. Cal reveure el disseny del sistema des d'una visió global de prestació del servei.
- **Prendre en consideració la possibilitat d'implantar un servei de radioteràpia a Andorra** perquè els pacients que necessiten aquest tractament no hagin de recórrer distàncies llargues per a cada sessió.
- **Avaluar i millorar la figura del metge referent.** Proposem un sistema d'arbitratge que reguli el sistema del metge referent, una acreditació individual del professional i un compromís amb l'administració sanitària.
- **Dissenyar la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) com a òrgan de gestió.** Un organisme de la importància de la CASS no pot actuar pel seu compte pel que fa a les decisions sobre uns recursos que són de tothom. És per això que el seu paper ha de ser gestionar aquests recursos, i no decidir sobre aquests recursos. Es fa necessària alhora una modificació dels òrgans i de les competències de direcció de la CASS per a un funcionament millor i més òptim, i que es delimitin molt concretament els seus àmbits d'actuació.
- **Potenciar els mecanismes de coordinació entre el ministeri encarregat de la salut i la CASS** per a la presa de decisions en àmbits de competència compartida i per a l'elaboració de qualsevol política que afecti les funcions de la CASS; en particular, impulsar la col·laboració en àmbits com el sistema d'informació i de control i avaluació dels serveis sanitaris prestats –sense oblidar, però, que és al ministeri encarregat de la salut a qui correspon el lideratge i la conducció política del sistema.
- **Establir el règim de tercer pagador universal** per a proves diagnòstiques, radiològiques i de productes farmacèutics amb recepta, així com les visites a metges especialistes derivades pel metge referent.
- **Instaurar un sistema de control del finançament sanitari compartit i, alhora, integrat pels diferents agents sanitaris, el Ministeri, la CASS i el Col·legi de Metges.** Al Ministeri li correspon posar la logística per fer efectiu el control sobre la despesa sanitària. El control de la despesa implica protocol·litzar prèviament el procés assistencial.

Són molts els reptes en aquest àmbit que afecten la Cartera de serveis, les tarifes, el sistema de facturació, el control dels professionals i els medicaments, entre d'altres. La nostra proposta parteix de garantir l'efecti-

vitat i la validesa jurídica del sistema de la història clínica compartida, promoure l'ús racional dels medicaments mitjançant l'aprovació d'una llei del medicament i de la recepta mèdica que estableixi la participació activa de totes les parts implicades: l'usuari; el personal sanitari farmacèutic, mèdic i d'infermeria, i l'Administració. Esdevé imprescindible revisar els paràmetres amb els quals es finança el metge referent i valorar més la prevenció i la qualitat assistencial.

- **Incloure com a prestadors de la Cartera de serveis els professionals** que fins a dia d'avui s'han vist menystinguts i que són agents necessaris per al manteniment d'un bon estat de salut: podologia, nutrició, psicologia, etc., i sol·licitar el seu assessorament amb referència al nombre de sessions, d'actes a incloure, etc., per així assegurar una adequada qualitat assistencial.
- **Elaborar i publicar la nomenclatura actualitzada dels actes i procediments mèdics.**
- **Publicar les dades estadístiques de la CASS col·laborant amb el Departament d'Estadística.**
- **Dissenyar i crear la targeta sanitària disponible també als dispositius mòbils** per poder identificar-se en format digital a les farmàcies i els centres de salut completant així l'aplicació *AndorraSalut*.
- **Simplificar el procés d'accés a la Història Clínica Compartida** per obtenir les dades des de l'aplicació *AndorraSalut* i **revisar-ne el disseny** per tal de fer-lo més eficient i garantista des del punt de vista dels drets dels titulars de les HCC.
- **Revisar la llei d'assegurances** per tal que no es discrimini ningú per les seves condicions de salut (en el sentit, per exemple, d'una llei de l'oblit per a malalts de càncer).

5 Seguretat social i pensions

El sistema de seguretat social, protegit per la Constitució i per nombrosos tractats internacionals, entre els quals la Declaració universal dels drets humans, és una de les potes essencials de l'estat social.

S'ha d'ordenar, doncs, seguint les directrius de la política social que s'estableixi en cada moment determinat (tal com passa actualment). Respectant sempre de manera escrupolosa el principi que els diners de la seguretat social són dels cotitzants (especialment el Fons de reserva de les jubilacions), cal una coordinació estreta amb el Govern per tal de seguir les directrius de la política social que es determini en cada moment (no en va les reformes de la Llei de la seguretat social es determinen al Consell General).

Des d'aquesta perspectiva, cal un esforç de transparència i de pedagogia cap als cotitzants, pel que fa a les reformes cabdals del nostre sistema de seguretat social (com la que actualment ens ocupa, relativa al sistema de pensions).

La proposta dels socialdemòcrates és la següent:

- **Modificar la Llei de la Caixa Andorra de Seguretat Social i la Llei de serveis socio-sanitaris.** De forma concertada amb la Federació de la Gent Gran, la FAAD i altres associacions del tercer sector, és necessari revisar diverses situacions que suposen importants disfuncions de l'aplicació d'aquestes lleis, que afecten per exemple l'accés a nombrosos serveis o la insuficiència de l'import de les actuals pensions d'invalidesa i d'altres.
- **Establir el règim de tercer pagador universal** per a proves diagnòstiques, radiològiques i de productes farmacèutics amb recepta, així com les visites a metges especialistes derivades pel metge referent. Amb el règim del tercer pagador els usuaris només pagarien la part del copagament (25% o altres) que els correspon per aquests actes mèdics. S'ha de consensuar amb els col·legis de professionals sanitaris un sistema àgil de pagament, per tal que no hagin de suportar dilacions indegudes en el pagament dels actes prestats.
- **Implementar, en concertació amb el Col·legi de Farmacèutics, el sistema de recepta electrònica** per tal que s'estengui als productes farmacèutics el règim de tercer pagador amb les garanties antifrau necessàries.
- **Revisar l'import de les prestacions en cas de baixa.** Tornar als imports establerts l'any 2008 i, en concret, en cas de malaltia un 53% durant el primer mes i un 70% a partir del primer mes, i en cas d'accident de treball, un 66% durant el primer mes i un 80% a partir del primer mes.
- **Equiparar els drets dels assalariats i dels treballadors per compte propi.** Tots dos col·lectius contribueixen al sosteniment de la CASS i, per tant, han de gaudir dels mateixos drets.
- **Dignificar les pensions de viduitat.** Seguint la recomanació del Comitè per a l'Erradicació de la Discriminació contra les Dones (CEDAW), cal suprimir el requisit d'edat de les persones vídues. Creiem que el dret a l'import i el tipus de prestació, vitalícia o no, s'ha de meritjar atenent la cotització del cònjuge difunt i no l'edat del cònjuge supervivent.
- **Establir la cotització corresponent al salari mitjà durant els períodes de cura dels fills o de persones dependents durant els tres primers anys de vida o els tres primers anys de dependència en cas d'accidents i malalties.** Quan s'assumeix la tasca de guarda d'infants o persones dependents és una despesa social que s'estalvia l'Estat. No obstant, en contrapartida, s'han de trobar incentius que evitin penalitzacions a qui assumeix aquesta responsabilitat (normalment dones, que després tenen pensions més baixes, entre altres, per la manca de períodes de cotització).
- **Per quantificar la incapacitat (invalidesa) permanent o total,** proposem tornar al càlcul de l'any 2008. També plantegem que en arribar a l'edat legal de jubilació es pugui triar entre l'import de la pensió d'invalidesa o el de la de jubilació, tal com reivindiquen les associacions de l'àmbit de la diversitat funcional.
- **Pacte social i polític per a la sostenibilitat de les pensions.** La solució per a l'evolució favorable del sistema de pensions depèn d'un acord ampli de mires. Per això cal comptar amb els agents socials –representants dels col·lectius implicats– i amb l'acord de les forces polítiques.

La proposta de l'aliança socialdemòcrata parteix de la defensa de la solidaritat intergeneracional i de la sostenibilitat econòmica i social del sistema de pensions públic, i es desenvolupa de la forma següent:

Cal lluitar contra la precarietat i la bretxa en les pensions. Aquest finançament es fa amb les reserves acumulades al Fons de reserva de jubilació.

- **Traspasar una part de les cotitzacions de la Branca General (Sanitat) a la de Jubilació.** El finançament de la sanitat no s'ha de carregar a les cotitzacions socials, que es computen tenint en compte únicament els ingressos i no les despeses. Les cotitzacions socials no tenen en compte les despeses bàsiques, que queden fora de tributació mitjançant els mínims exempts. Per contra, els impostos sí que observen la capacitat econòmica de cadascú, atenent els seus resultats. Aquesta mesura s'ha d'adoptar de forma progressiva en vuit anys i permetria tant incrementar els ingressos de la Caixa Andorrana de Seguretat Social com augmentar la generositat de les pensions.
- **Mantenir l'edat de jubilació en l'actual, de 65 anys.** No hi ha una pressió important en la despesa futura en pensions com en altres països. L'empitjorament de la salut és la variable més important per explicar la jubilació anticipada. Es tracta de no penalitzar els treballadors amb ocupacions penoses i que van començar a treballar abans. Les dades i la realitat del nostre mercat de treball justifiquen que no es perllongui l'edat de jubilació. A efectes pràctics, augmentar l'edat de jubilació als 67 anys implica una reducció de les pensions futures.
- **Mantenir l'edat de jubilació anticipada** en l'actual, de 61 anys. Es proposa una penalització del 3% per any per no penalitzar els treballadors amb una esperança de vida més curta i que es jubilen abans que els que tenen una esperança de vida superior.
- **Establir una pensió mínima i màxima contributives.** La pensió mínima (amb 37,5 anys de cotització) equival al salari mínim (SMI). La pensió màxima és d'un 65% d'increment sobre el salari mitjà. Amb aquest sistema queden garantides les pensions de la forma següent: per 37,5 anys de cotització, el 100% de l'SMI; per 35 anys, el 93,25% de l'SMI, i per 32,5 anys, el 86,5% de l'SMI.
- **Establir una pensió garantida amb 20 anys cotitzats equivalent a la meitat del salari mínim.** Haver cotitzat durant 20 anys es mereix una pensió mínima real i possibilista. Això és, un mínim d'acord amb la situació econòmica.
- **Revaloració de les pensions** anualment amb la inflació, més el 50% del diferencial del creixement del salari mitjà respecte del de la inflació.
- **Complementar les pensions més baixes actuals** fins als imports i amb els mateixos requisits de cotització establerts per a les pensions mínimes.

6 Treball

Un dels indicadors que ha de servir per mesurar la salut del teixit econòmic del país és l'estàndard laboral i el grau de protecció dels treballadors. Malauradament, ja hem pogut comprovar com rebaixar aquest estàndard social no aporta res més que pèrdua d'atractiu de la plaça laboral andorrana i, conseqüentment, dificultat per trobar treballadors o perquè els que ja tenim no acabin marxant.

La confrontació intencionada de situar treballadors i empresaris en posicions antagonistes ens ha portat a desenvolupar polítiques curterministes que, fruit d'una profunda miopia política, no han sabut anticipar el problema de manca de la mà d'obra necessària per nodrir un país que fonamenta la seva economia essencialment en el sector serveis.

Empresaris i treballadors són les dos cares de la mateixa moneda i, encara que *a priori* pugui semblar que els interessos d'uns van en detriment dels dels altres, només si el país es dota d'un contracte social just, en què treballadors i empresaris negociïn postures equilibrades per a ambdues parts, podrem recuperar el nostre atractiu de país on es pugui desenvolupar un projecte de vida.

Des d'aquesta perspectiva, cal una intervenció immediata per revertir la precarització que ha estat suportant el nostre estàndard social laboral, el qual ha perdut atractiu respecte de l'entorn europeu que ens proveïa de treballadors.

Les propostes socialdemòcrates per començar a revertir la situació són les següents:

- **Crear el Ministeri de Treball** perquè capitanegi l'abordatge de les mesures que cal implantar, a fi que el mercat del treball tingui un ministeri de tutela que actui en la defensa dels interessos dels agents socials i econòmics. Cal incorporar de forma efectiva la presa de decisions per la via de la negociació col·lectiva, a partir del principi del diàleg social.
- **Ratificar els Convenis fonamentals i de governança de l'Organització Internacional del Treball (OIT) i la majoria dels articles que falten per ratificar de la Carta social europea revisada (CSE).** És d'importància vital acollir-se a la supervisió internacional dels organismes que s'encarreguen de l'anàlisi i el control específic del mercat del treball a escala europea i mundial. El control del nostre

estàndard laboral i la possibilitat de proveir-nos de normativa ja produïda en allò que no tenim regulat, esdevé un pas necessari que ha d'impulsar el nostre estàndard social. En general, no s'ha de veure la signatura de convenis internacionals únicament com una càrrega burocràtica. Al contrari, posar-nos en mans dels experts mundials o regionals en les diferents matèries és maximitzar el benefici social d'un país.

Els Convenis fonamentals i els de governança de l'OIT ja s'apliquen gairebé del tot, i per tant no ens han de comportar una dificultat d'implementació, però serviran per a l'adhesió d'Andorra a l'OIT, que serà l'inici de la ratificació d'altres convenis sectorials necessaris, en defecte de normativa interna.

Excepte algun que podria ser contraposat al nostre sistema de quotes, és essencial que es ratifiquin els articles que falten per ratificar de la CSE, perquè atorguen protecció en aspectes tan essencials per al context actual del país com ho és l'habitatge digne.

- **Abordar immediatament la modificació de la Llei de relacions laborals.** Més concretament i amb caràcter no exhaustiu: introduir la responsabilitat solidària de l'empresa andorrana que contracta la prestació de serveis a personal forà; tornar a la fórmula de la successió de contractes; implementar també la successió dels contractes de temporada per tal que esdevinguin contractes fixos discontinus; posar fi a la figura dels contractes per sessions; establir una regulació menys flexible del canvi de funcions, així com de la modificació dels horaris fixats, per tal de beneficiar la conciliació; incrementar les indemnitzacions per acomiadament injustificat, improcedent o fet en forma indeguda, i derogar l'acomiadament lliure (sense causa).
- **Modificar la Llei d'acció sindical** per tal d'introduir el finançament públic als sindicats, en la mateixa mesura que es fa a la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis per tal que els sindicats s'enforteixin i puguin ser un interlocutor representatiu i capacitat. Això ha de fer possible un diàleg social amb garanties en què les tres parts concorrin des d'un plànol d'igualtat real i efectiva.
- **Transformar el Consell Econòmic i Social (CES)** per tal que esdevingui un mecanisme efectiu de diàleg social.

Quan parlem de diàleg social, els socialdemòcrates, en la línia de la doctrina europea, ens referim a un espai que possibiliti la presa de decisions relatives al mercat del treball, a tres bandes entre Govern, patronal i sindicats. Un dels avantatges d'un futur acord d'associació amb la UE seria poder-nos dotar del desenvolupament normatiu necessari per a l'entrada al mercat únic, que haurà de millorar substancialment el nostre estàndard social. No es poden continuar dissenyant les polítiques laborals des dels despatxos i des de perspectives esbiaixades que no integrin totes les parts concernides, en posició d'igualtat, en la presa de decisions. Només així es podran construir posicions que equilibrin el contracte social del nostre país, en la recerca constant del benefici equilibrat de totes i cada una de les parts.

- **Aplicar mesures que estimulin realment la negociació col·lectiva i la implementació de convenis col·lectius**, que abordin des d'una realitat més concreta les especificitats dels diferents sectors. A tall d'exemple, derogar el còmput horari de l'hoteleria del 1980 i traslladar la realitat de l'hoteleria a un conveni de sector, que neixi de la negociació col·lectiva.
- **Crear una branca d'atur de treball de caràcter contributiu**. L'assegurança d'atur contributiva és una de les mesures de protecció bàsiques d'un Estat del benestar, per pal·liar els efectes que les situacions d'atur involuntari tenen sobre les persones que les pateixen i les seves famílies.

Actualment, la baixa mèdica de la Seguretat Social està servint de substitut barroer d'aquesta prestació que no té el nostre sistema. Malauradament, la pandèmia ens ha carregat de raó, perquè ha demostrat que una branca d'atur contributiva hauria finançat els popularment anomenats ERTO, sense haver de carregar aquestes prestacions a l'endeutament de l'Estat. Les contingències laborals s'han de finançar mitjançant les cotitzacions socials, evitant funcionaments anòmals que donen una resposta ineficient i injusta.

Cal dissenyar eficaçment una branca d'atur, de manera que s'acompanyi també d'accions complementàries destinades a incentivar la recerca activa de treball per part de la persona aturada, així com de mecanismes de control suficients per evitar els abusos.

L'actual prestació per desocupació involuntària es va instaurar durant el Govern del Partit Socialdemòcrata amb l'esperit d'establir una mínima garantia material en haver perdut la feina, però apostem per la creació d'una branca d'atur contributiva, cotitzada a una tercera branca de la Caixa Andorrana de Seguretat Social, per evitar així que les prestacions s'hagin de suportar a càrrec dels pressupostos de l'Estat o, encara pitjor, per la via de la baixa mèdica, que fa molt difícil de controlar el frau.

- **Crear el Fons de garantia salarial** per actuar en els casos en què els treballadors veuen impossibilitat el dret de cobrament de les liquidacions laborals. El Fons de garantia salarial garantirà el cobrament dels havers pendents, subrogant-se en els drets de la persona treballadora a l'hora d'instar la subsegüent reclamació per a la recuperació dels imports avançats.
- **Crear una branca del Tribunal d'Arbitratge del Principat d'Andorra (TAPA) especialitzada en la resolució de conflictes laborals** amb la finalitat que les parts oposades d'un conflicte laboral puguin acollir-se a un sistema extrajudicial de resolució dels conflictes derivats dels contractes de treball. Un sistema que ha de resultar més ràpid i econòmic que el sistema judicial, amb preus que s'ajustin a la realitat de les quantitats que es reclamen.
- **Augmentar el salari mínim fins a arribar al 60% del salari mitjà**. El CES haurà de temporitzar aquesta mesura, que s'haurà de pactar a l'inici de la legislatura, amb un calendari màxim de quatre anys de durada per implementar-la.
- **Dissenyar un Pla d'ocupació per a les persones amb diversitat funcional**. Es tracta de la regulació necessària per garantir que a les empreses de més de 50 treballadors hi hagi quotes d'un mínim del 2% per a persones amb discapacitat funcional. De la mateixa manera s'establiran reserves de plaça en les contractacions efectuades per l'Administració pública.
- **Potenciar la formació contínua dels treballadors per a l'adquisició i l'actualització de les qualificacions i competències bàsiques, impulsant la formació a les empreses**. Aquesta mesura caldrà que s'acompanyi de beneficis per a les empreses que acullin treballadors en formació.
- **Dissenyar una oferta de formació ocupacional amb perspectiva de gènere** per tal que s'identifiquin les mancances formatives que pateixen essencialment dones. Un exemple pot ser la capacitació per obtenir el carnet de conduir per a dones d'una franja d'edat determinada.

7

Creixement i territori

És inqüestionable una gestió del territori que faci compatible la protecció del paisatge, el patrimoni i els recursos naturals i l'ús sostenible del territori. En les trobades organitzades entorn de les taules *Andorra: reptes de futur* es van sumar veus que plantejaven la necessitat de limitar el creixement urbanístic en funció de la capacitat i els recursos de què disposem.

També el Col·legi d'Arquitectes d'Andorra, amb un manifest, ha volgut exposar la seva preocupació enfront del creixement urbanístic desmesurat i indiscriminat que està patint el nostre país, entenent que el benefici econòmic que es pugui estar obtenint en el present comportarà un empobriment de la qualitat de vida futura.

Els socialdemòcrates compartim i assumim aquestes preocupacions i volem ser els sustentadors de les seves propostes.

Per limitar el creixement urbanístic i bastir un projecte sostenible, respectuós amb el medi i amb les persones, cal implementar els instruments adequats. Per començar, una llei d'urbanisme (i d'ordenament del territori) que superi les mancances de l'actual i s'ajusti als objectius i requeriments per a la preservació i protecció del medi ambient sobre la base d'una utilització racional del territori, ajustant les necessitats de creixement amb la preservació dels recursos naturals i dels valors paisatgístics, arqueològics, històrics i culturals, a fi de garantir la qualitat de vida de les generacions presents i futures. Una llei que limiti la construcció arreu, a segons quines alçades i pendent, i reconegui espais agrícoles com a no construïbles. Per això calen uns nous plans d'urbanisme pensats en les necessitats i els recursos disponibles i uns plans directors amb obligacions jurídiques en matèria de biodiversitat, sòl, aigua, aire, clima i paisatge sobre les quals el planejament territorial té capacitat d'incidència.

Volem aplicar eines que afavoreixin alternatives com un creixement urbà concentrat en determinats nuclis; creixements residencials i per a l'activitat econòmica annexos a les trames urbanes existents; polítiques d'habitatge principal, i canvis d'ús a favor de l'activitat econòmica.

Totes aquestes eines requereixen equips pluridisciplinaris amb urbanistes, sociòlegs, arquitectes, geògrafs i historiadors.

La proposta dels socialdemòcrates és la següent:

- **Promoure un debat sobre el desenvolupament urbanístic nacional**, amb la participació de tots els agents implicats, des de les administracions públiques fins als col·legis professionals passant per les entitats socials, per adaptar les diferents planificacions a la realitat i la capacitat de creixement del país.
- **Redactar un Pla territorial general d'Andorra** basat en el coneixement del territori i del seus habitants i supeditat a l'interès públic, que fomenti un creixement racional i sostenible, i garanteixi l'accés a l'habitatge a tots els ciutadans, així com els equipaments, infraestructures, serveis i zones verdes necessàries associats a aquest creixement.
- **Aprovar una nova Llei general d'ordenació del territori i urbanisme** que reculli les directrius marcades pel **Pla territorial general d'Andorra** i, consegüentment, modificar els reglaments d'urbanisme, urbanització i construcció, així com revisar tots els plans d'ordenació i urbanisme parroquials.

Aquesta llei, entre altres determinacions, reduiria l'**edificabilitat** mitjançant la prohibició de construir en pendents de més del 20%; quan existeixin riscos naturals com el d'inundació; amb la classificació de terrenys d'alt valor agrícola sense permetre el canvi de classificació durant un període no inferior a quinze anys, i amb la prioritització dels plans parcials de terrenys que es trobin adjacents als nuclis urbans (per evitar la dispersió constructiva).
- **Revisar les normes urbanístiques** per permetre una adaptació millor de l'edificació a la topografia del territori, minimitzar les excavacions i fomentar els espais verds naturals.
- **Limitar a un sol habitatge la compra real i efectiva per part dels no-residents**, per contenir la insostenible pressió que provoca la demanda externa descontrolada i sense limitació en els preus de l'habitatge.
- **Establir un percentatge màxim de segones residències**, seguint el model suís en aquest aspecte per incrementar el nombre d'habitatges de residència habitual o primera residència.

- **Establir programes especials per a creixements residencials i per a l'activitat econòmica** annexos a les trames urbanes existents.
- **Limitar les llicències** de construcció de grans establiments hotelers (de més de 100 habitacions) i de grans superfícies comercials.
- **Proposar als comuns la constitució d'un patrimoni urbà comunal** per prevenir, canalitzar i desenvolupar l'expansió urbana amb la intenció de fer habitatge o equipaments públics i **la creació d'una borsa de registre de les cessions dineràries** per utilitzar-les per a la creació d'habitatge a preu assequible, d'equipaments o espais verds públics, etc., segons les indicacions del Pla territorial general d'Andorra.
- **Derogar la Llei 32/2022, del 14 de setembre, per a la promoció de la sostenibilitat del desenvolupament urbanístic i del turisme** pels canvis introduïts en urbanisme per innecessària, supèrflua i perquè només segresta –parcialment– les competències dels comuns per atorgar llicències d'edificació de nova planta, ja que les condiona a l'informe favorable del ministeri responsable de l'ordenament del territori i del Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat.
- **Aprovar una llei d'ordenació de l'edificació** que hauria d'aclarir les responsabilitats de cada actor implicat en la construcció i fixar terminis respecte a fins quan es poden fer reclamacions per danys.
- **Mentre no entrin en vigor el Pla territorial i la nova Llei d'ordenament i urbanisme, proposar als comuns la no tramitació de cap sol·licitud de llicència urbanística d'obra major de construcció o d'aprovació de plans parcials** en unitats d'actuació a les quals no arriba directament la xarxa viària ni les infraestructures tècniques amb capacitat suficient per servir les necessitats de les edificacions o les instal·lacions previstes en els planejaments respectius, durant un termini màxim de dos anys, exceptuant els projectes d'habitatges de lloguer i de compra a preu assequible.

8

Mobilitat accessible i eficient

El dret a la mobilitat té un paper destacat en la sostenibilitat d'Andorra. No només pel seu vessant mediambiental, sinó també pel social. Facilitar l'accés als diversos nuclis habitats sense necessitat de vehicle privat és un compromís que materialitza aquesta proposta. Les condicions de circulació sovint es poden millorar amb mesures indirectes, per exemple en el moment de decidir la implantació d'escoles, zones d'esbarjo, edificis administratius o centres de treball. Si es replanteja l'ordenament territorial existent podem evitar, de forma gradual, molts dels desplaçaments actuals. Amb les nostres mesures volem fer del transport públic una alternativa real al desplaçament en vehicle privat.

La nostra proposta és la següent:

- **Promoure estratègies intermodals** per poder arribar als centres urbans en transport públic i disposar d'aparcaments a la perifèria i de bona connexió amb aquest transport.
- **Redactar un Pla nacional de mobilitat** que garanteixi el dret a la mobilitat, vetlli per la salut i la seguretat de les persones, i contribueixi a recuperar l'activitat econòmica i comercial i a combatre la crisi climàtica. Un pla inspirat en una mobilitat segura, sostenible, saludable, equitativa i intel·ligent.
- **Promoure polítiques públiques de transport privat compartit amb vehicles d'alta ocupació (VAO).** Tenint en compte el nostre objectiu de reduir al màxim el transport privat, considerem que una bona mesura inicial és la promoció del transport privat compartit. En aquest sentit, cal crear una política de transport que doni preferència en la circulació als vehicles d'alta ocupació als trams amb doble carril, atribuint un carril propi a vehicles que circulin amb més de tres persones. D'aquesta manera afavorirem la reducció de vehicles que circulin per les carreteres andorranes.
- **Establir una política de transport públic basada en dades i en necessitats.** A través del dret a la mobilitat i la disposició de la infraestructura, l'Estat corregeix desigualtats i evita l'externalització total de les despeses de desplaçament en els treballadors i treballadores.
- **Revisar els acords amb les companyies concessionàries per tal de millorar el servei** (més línies, més freqüències, més confort i més qualitat).
- **Ampliar les línies concessionades** (per exemple, afegint-ne una d'Encamp a la Massana), **desdoblar les línies actuals i tenir intercanviadors a les estacions corresponents.**
- **Millorar i racionalitzar el transport escolar i el bus lliure en itineraris, temps i condicions.**
- **Estudiar i negociar futures connexions ferroviàries dins l'acord amb la Unió Europea.** Conscients que el ferrocarril és un dels mitjans de transport més eficients i segurs, es proposa explorar la possibilitat de connectar Andorra amb França i Espanya a través d'aquest mitjà.
- **Explorar alternatives al transport públic per carretera** com el tramvia, el metro aeri i el transport per cable, tant intern com extern, promovent acords amb els països veïns.
- **Revisar el plantejament de la mobilitat, que depèn d'un nou model organitzatiu per a la gestió pública.**
- **Realitzar plans de mobilitat sostenible intraparroquial i interparroquial.** Optimitzar les connexions entre les parròquies a l'hora de dissenyar i construir infraestructures, i dins de les parròquies, cercar l'equilibri entre l'eficiència i la maximització del trànsit rodat.
- **Revisar l'actual normativa relativa a l'alliberament dels espais a nivell del sòl** que poden ser utilitzats per a altres finalitats (espais verds, carrers d'ús exclusiu per a vianants, per a bicicletes, etc.) per garantir el correcte desenvolupament urbanístic associat, vetllant per assegurar l'accessibilitat a les persones amb mobilitat reduïda.
- **Incloure criteris de sostenibilitat ambiental als plans urbanístics.** Valorar la planificació urbanística des d'una perspectiva ambiental que redueixi l'ús del vehicle privat i prioritzi les connexions a peu i en mitjans no motoritzats.

9 Economia productiva

La generació de riquesa i de llocs de treball al nostre país depèn en bona part del sector turístic (en un sentit ampli del terme) i comercial, i això fa que el nostre programa polític es basi en el suport i la millora d'aquests sectors que, sense perjudici de les propostes necessàries per a la diversificació i el desenvolupament de nous sectors, tenen un paper fonamental en la nostra economia.

En aquest sentit, considerem de nou molt important la definició d'una marca Andorra o d'una estratègia global per consolidar Andorra com una destinació turística atractiva durant tot l'any i que potencii els molts valors lligats a la nostra cultura, la nostra identitat, l'orografia, la natura, els atractius i els elements competitius per als nostres visitants.

La qüestió de la sostenibilitat i la protecció mediambiental, element transversal en tot el nostre programa, ha de tenir per força un paper fonamental per a la imatge que el nostre país ha de transmetre, com la necessària preservació dels atractius naturals del país com a element clau i insubstituïble de la prosperitat de les properes generacions.

Creiem que cal modificar la llei d'Andorra Turisme per afavorir la màxima participació dels agents econòmics i turístics i dels comuns en la presa de decisions i l'obtenció i gestió de dades. Aquesta modificació també pretén aconseguir un model turístic i comercial més plural, més inclusiu i adaptat als reptes del moment actual. Així mateix, cal pensar en el futur i afegir-hi indicadors i objectius de caràcter qualitatiu, apostant per la formació, la professionalització del sector, la gestió de les dades i la innovació.

La diversificació econòmica i l'obertura econòmica a l'exterior no ha produït els resultats esperables. La realitat ha estat un creixement molt gran de la inversió en sectors ja madurs i, en els darrers temps, els efectes d'una inversió de caràcter especulatiu en l'àmbit de la construcció i en el sector immobiliari. Tot això ha comportat la centrifugació de la mà d'obra del país i un increment insostenible des dels preus de l'habitatge. Mentre cal indefugiblement posar límits i frens a aquesta realitat, hem d'apostar alhora per mesures, regulacions i legislacions per afavorir el desenvolupament o el creixement en altres sectors d'activitat. També calen mecanismes de coordinació entre els nostres estudiants a l'estranger, el món empresarial i les administracions públiques.

L'acció pública i el pressupost de l'Estat han de ser eines fonamentals per a l'impuls de l'activitat econòmica. Alhora, cal fomentar fórmules efectives de concertació públicoprivada i de suport a la iniciativa privada en els àmbits que permetin una eficàcia més gran de l'acció política pública a fi d'assolir resultats positius per al conjunt del país.

També és imprescindible establir nous procediments per a totes les gestions i tramitacions administratives vinculades a la creació de societats, l'obertura de negocis i l'autorització de la inversió estrangera. Ens cal, doncs, una millora efectiva i substancial en aquest àmbit.

Per fer-ho, els socialdemòcrates fem les propostes següents:

Comerç i turisme

- **Crear un ministeri de turisme i de comerç**, dedicat en exclusiva a les tasques de promoció, coordinació de polítiques, definició de l'estratègia, i anàlisi de les dades i la informació.
- **Consolidar els sectors turístic i comercial** com a motors de la nostra economia, comptant alhora amb una política sòlida i coordinada de suport i d'actuacions des de les diferents administracions.
- **Definir i desenvolupar la marca Andorra a escala de turisme i de comerç, per potenciar i unificar la imatge que volem projectar a l'exterior.** Cal fer una comunicació més efectiva incorporant els valors globals d'Andorra lligats a la seva marca, però alhora a la seva història, el seu patrimoni, la llengua, els espais naturals, els atractius i altres valors.
- **Promoure Andorra com a marca de destí turístic de qualitat** amb personalitat pròpia, sobre la base de la seva oferta global d'esports de muntanya –d'hivern i d'estiu–, de compres, d'oci i de cultura, de natura, d'organització d'esdeveniments i d'altres.
- **Impulsar la innovació, la formació i l'ús de la tecnologia** per aconseguir millorar l'atenció i la informació als clients. Cal també una avaluació de l'activitat turística i la difusió del coneixement i de la intel·ligència turística, per a una coordinació i una gestió més eficients del sector.

- **Afavorir un model de desenvolupament turístic sostenible**, respectuós amb el medi i amb la seva preservació, que alhora sigui capaç de convertir en valor afegit la riquesa de recursos, tant naturals i paisatgístics com històrics i culturals, afavorint l'afluència al llarg de l'any i donant rellevància a l'ecoturisme, el turisme rural, el senderisme, el turisme cultural i d'altres.
- **Modificar la legislació i regulació de la societat Andorra Turisme**, per a una gestió més plural, amb representació dels diferents sectors del turisme i del comerç, més transparent i més participativa del seu pressupost. Alhora caldria desenvolupar el seu paper com a Observatori del turisme per impulsar la gestió del coneixement.
- **Definir una Estratègia nacional de comerç**, conjuntament amb els actors clau, les associacions, les empreses, les administracions públiques i la Cambra de Comerç, unificant esforços per aconseguir un país més atractiu i més dinàmic des del punt de vista comercial.
- **Reactivar el Consell Andorrà per a la Competitivitat del Comerç**, com a instrument de reactivació del comerç, per contribuir a la millora de la competitivitat. Es preveurà la figura dels dinamitzadors comercials i altres professionals que coordinin les accions entre les diverses associacions de comerciants i administracions públiques, per fer una programació anual d'accions, de promoció exterior i per a les relacions entre el sector i les administracions públiques.
- **Dotar de més pressupost les associacions de comerciants**, per reforçar els canals de comunicació i els vincles de col·laboració amb les administracions públiques i perquè alhora puguin organitzar activitats de formació i capacitació en noves tècniques comercials i participar més activament en les tasques de promoció i publicitat del comerç a Andorra.
- **Dissenyar una estratègia de suport als esdeveniments culturals i esportius, a l'organització d'esdeveniments, convencions, reunions i al turisme de negocis i congressos**, com a mesures de promoció del sector.
- **Fomentar la participació andorrana en les xarxes interregionals de promoció turística** dels Pirineus, potenciant les relacions i el treball amb l'Organització Mundial del Turisme (OMT) i la Fundació OMT-THEMIS.
- **Impulsar mecanismes de suport, d'assessorament tècnic i d'acompanyament personalitzat i formació** especialment destinats al petit i al mitjà empresari, amb l'objectiu de potenciar la gestió efectiva del seu negoci.
- **Ampliar, millorar i coordinar** la senyalització patrimonial i turística d'Andorra.
- **Millorar les infraestructures públiques –conjuntament amb els comuns– per afavorir el comerç**, reorganitzar la mobilitat, millorar la informació, racionalitzar la circulació viària i implementar zones on la prioritat sigui per als vianants.
- **Millorar les comunicacions i els accessos a Andorra**.
- **Promocionar i promoure el consum intern**, amb campanyes que posin en relleu els valors i els beneficis del comerç de proximitat i l'impacte positiu en l'economia del país i en el benestar col·lectiu.
- **Estudiar i impulsar la creació de zones franques en territori dels dos estats veïns** per a la implantació de sectors d'activitat industrial i altres la instal·lació dels quals al nostre país comporta una dificultat. Es tracta de crear un sector industrial al qual s'apliqui la normativa andorrana i que permeti sinergies amb les zones frontereres d'Andorra.

Programes de finançament privilegiat i de suport

- **Impulsar, conjuntament des dels sectors públic i privat, programes de finançament, capacitació, formació i especialització** dels nostres empresaris i professionals, perquè es trobin en les millors condicions per competir a escala nacional i internacional.
- **Aprovar un programa de plans preferents de finançament**, que ajudi a superar les dificultats inherents a la creació o la reconversió de negocis, amb programes específics reservats per a joves i emprenedors.
- **Implementar programes i actuacions que facilitin la innovació empresarial**, com havien estat els premis innovadors, tallers i fòrums d'emprenedors, entre altres.
- **Apostar fermament per la professionalització empresarial**, mitjançant la col·laboració publicoprivada i els plans formatius amb la finalitat de millorar la qualitat de l'atenció, la productivitat i la competitivitat empresarial.

Seguretat jurídica i més agilitat en els tràmits

- **Crear un gestor únic nacional per a totes les tramitacions o demandes d'inversió estrangera vinculades a la creació de societats i l'obertura de negocis**, integrat per gestors que serien els responsables de gestionar el dossier per a tots els departaments del Govern i informar dels tràmits

per fer en totes les altres administracions, així com possibilitar la formalització dels tràmits en línia.

- **Establir objectius temporals per a la realització dels tràmits econòmics** com ara l'obertura de negocis i la creació de societats en un període màxim d'entre 10 i 20 dies.
- **Substituir els actuals controls a priori per controls a posteriori**, en la creació de negocis per societats andorranes o empresaris residents en tots els sectors en què la legislació vigent ho permeti.
- **Simplificar els formularis d'inversió estrangera.**
- **Promoure la simplificació i agilització dels tràmits notarials i dels processos d'obertura d'un compte bancari.**

Noves activitats econòmiques i noves formes d'organització empresarial i de suport als joves i emprenedors

- **Impulsar la concertació públicoprivada i la iniciativa privada per assolir objectius d'àmbit nacional** com ara les polítiques d'habitatge, de producció d'energia i d'aprofitament de les energies renovables, d'atenció a les persones i a la dependència, del tercer sector i l'àmbit sociosanitari, la biotecnologia i els projectes estratègics i turístics.
- **Impulsar des de l'àmbit legislatiu i administratiu el desenvolupament en nous sectors** com la tecnologia, els camps numèrics, les noves tecnologies i els sistemes d'informació o els de la imatge i la comunicació i altres sectors que hi estan relacionats, en una aposta decidida per la qualitat i el desenvolupament de pols d'activitat d'alt valor afegit.
- **Legislar o fer adaptacions de la legislació** en formes alternatives d'organització empresarial i de finançament per permetre i fomentar els projectes empresarials com ara les cooperatives, el finançament col·lectiu (*crowdfunding*) o les societats unipersonals per a emprenedors.
- **Aprovar la legislació i els mecanismes de suport i d'incentius** adequats per assolir els objectius en matèria d'innovació, investigació més desenvolupament i recerca.
- **Crear xarxes tecnològiques de coneixement i d'infraestructures –com ara un parc tecnològic–** que afavoreixin el treball dels emprenedors, els innovadors i els joves.

- **Fomentar les xarxes d'intercanvi de coneixements entre empresaris i innovadors** i els programes de suport i promoció de l'activitat econòmica, i especialment tots els destinats al suport als emprenedors i als joves creadors i innovadors.
- **Augmentar la inversió en sistemes d'informació, tecnologia i ciberseguretat.**
- **Enllestir i mantenir actualitzat un cens d'estudiants a l'estranger i crear una borsa de treball específica per als estudiants a l'estranger**, per gestionar les seves ofertes i les demandes de talent dels empresaris.
- **Organitzar anualment trobades i intercanvis entre estudiants, empreses del país i administracions públiques.**

Millora de l'activitat econòmica

- **Aplicar mesures i fer actuacions en matèria de prevenció i de lluita contra l'intrusisme empresarial i professional i la competència deslleial**, perquè volem defensar els empresaris i comerciants legalment establerts i protegir els llocs de treball de l'empresa andorrana.
- **Crear una Secretaria d'Estat de Treballadors per Compte Propi**, que exerceixi tasques d'impuls i suport a treballadors per compte propi i a les seves petites i mitjanes empreses (PIME). No es tracta només d'identificar els treballadors per compte propi que hi ha al país, sinó també d'establir mecanismes d'actuació concertats, de forma que el **col·lectiu actui amb una sola veu**, per tal de dissenyar i implementar mesures que els beneficiïn (cercar el benefici conjunt en productes d'assegurances, obligacions comptables, programari de gestió de nòmines, etc.).

Així mateix, cal articular un **canal de comunicació permanent** que permeti dirigir-se als treballadors per compte propi en les qüestions que els puguin ser d'interès.

- **Articular un sistema de representació dels treballadors per compte propi**, per tal de cercar interlocutors legítims que puguin ser portaveus del col·lectiu allà on escaigui que estiguin representats.
- **Crear una taula de treball entre el Govern i els treballadors per compte propi que revisi la legislació** de manera transversal, per tal d'emprendre modificacions legislatives que assoleixin canvis en benefici del col·lectiu pel que fa al sistema impositiu, la seguretat social, etc.

- **Implementar un sistema de formacions dirigides als treballadors per compte propi** que els capaciti per abordar els reptes empresarials als quals s'enfronten, més enllà del que estrictament és el seu àmbit professional específic.

- **Modificar la llei de col·legis professionals per establir criteris efectius i controls adients per a les autoritzacions de curta durada.** Estem d'acord que les autoritzacions de curta durada poden ser un recurs necessari al nostre país davant l'eventual manca de professionals per desenvolupar treballs d'una alta especificitat. Però el que no és tolerable és que les autoritzacions de curta durada esdevinguin un colador per prestar serveis que poden oferir els professionals degudament establerts al país.

Per tant, cal limitar les autoritzacions de curta durada a la casuística concreta de manca de professionals al país que responguin a l'especialitat requerida i establir els controls necessaris i efectius per verificar que s'atén aquesta premissa.

- **Modificar la regulació dels col·legis professionals perquè tinguin funcions d'informació en la definició de les ràtios necessàries de professionals per habitant,** amb l'objectiu de confeccionar les quotes d'immigració amb criteris més objectius.
- **Redefinir a la llei d'immigració la condició de transfronterer,** establint un radi geogràfic de residència màxim per ser considerat transfronterer a fi d'evitar que les autoritzacions de treball transfronterer s'atorguin a persones que en rigor no ho són.
- **Establir l'obligatorietat d'assolir un nivell de llengua catalana per a tots els professionals que exerceixin al país** per garantir la qualitat del seu exercici professional pel que fa a l'atenció a la ciutadania i en previsió del futur de la negociació de l'acord d'associació.
- **Establir quotes femenines en els consells d'administració de les empreses de més de 25 treballadors,** tant públiques com privades, per tal d'incorporar la perspectiva de gènere al sector de l'economia productiva.
- **Garantir un desplegament efectiu de la nova Llei de contractació pública.**
- **Fomentar la participació d'empreses franceses en els procediments de contractació pública,** així com l'atracció d'empreses franceses per a la realització d'inversions al país.
- **Apostar per la modernització i universalització de les telecomunicacions i garantir el servei públic universal i la neutralitat de la xarxa,** per facilitar als empresaris i a la ciutadania les eines necessàries per competir en la societat del coneixement

a un preu assumible i raonable, i especialment a totes les persones que iniciïn un nou negoci.

- **Crear una tarifa jove** al catàleg de serveis de les empreses paraplúbliques FEDA i Andorra Telecom.
- **Garantir un desplegament adequat de l'acord monetari tant en el sector bancari com en el de les assegurances.**
- **Establir mecanismes de cooperació amb el sector bancari per estimular les mesures de crèdit necessàries per a empreses i particulars.**
- **Reforçar les institucions vinculades a la supervisió i el control del sector financer, com ara l'AFA o la UIFAnd.**
- **Seguir treballant per a l'assoliment efectiu dels mecanismes necessaris (i no assolits) per als reptes futurs del sector bancari, com ara el prestador de darrera instància i l'accés a finançament vinculat al BCE.**
- **Crear una comissió de supervisió del risc del sistema financer** amb una presència mixta de representants del sector privat, els òrgans reguladors i representants públics.

10 Ensenyament superior i recerca

Ensenyament superior

L'ensenyament superior ha de permetre la transmissió del coneixement a través de la formació, i ha de ser creador i promotor del coneixement. Les institucions d'ensenyament superior han de ser dinamitzadores de l'economia del coneixement, promovent valors com la creativitat i l'emprenedoria entre els seus alumnes, i permetent i fomentant l'aparició de nous projectes que enriqueixin el nostre teixit econòmic i social. En moments de dificultats econòmiques i de transformació de la societat com els que vivim en l'actualitat, l'ensenyament superior ha d'aportar els elements necessaris per recuperar la competitivitat, dinamitzar el mercat laboral i desenvolupar el teixit social aportant solucions i respostes concretes als problemes.

La proposta de l'aliança socialdemòcrata vol:

- **Promoure l'emprenedoria dins de les formacions universitàries**, creant una estructura tipus níus d'empresa per poder desenvolupar nous projectes empresarials a partir de la universitat.
- **Integrar les empreses públiques i privades dins de les formacions universitàries**, augmentant el nombre de professionals del país com a professors col·laboradors en les diferents formacions que s'ofereixen i difonent a les empreses els treballs i les tesis elaborats pels estudiants.
- **Desenvolupar la formació continuada definint un programa de postgraus i formacions estable amb les empreses i les associacions empresarials d'Andorra.**
- **Atraure nous projectes innovadors d'ensenyament superior**, promovent la creació d'un parc tecnològic i d'un pol de coneixement que permeti la posada en comú del saber fer i dels recursos de les universitats.
- **Impulsar la recerca universitària i la difusió de nou coneixement.**
- **Establir acords amb universitats públiques i privades** de prestigi reconegut, per poder oferir propostes als nostres estudiants i als nostres professionals ensenyants.
- **Modificar la Llei de l'ensenyament superior** per donar més garantia i seguretat jurídica (de continuïtat) als estudiants que cursin estudis en universitats privades que s'instal·lin a Andorra millorant els requisits per a l'expedició de títols d'ensenyament superior de caràcter estatal.
- **Dotar de més recursos humans i materials** l'Àrea d'Ensenyament Superior per garantir l'exercici de la inspecció i avaluació respecte a les universitats públiques i privades, i avaluar-ne la qualitat per orientar l'ensenyament superior a la millora contínua segons els estàndards i les directrius que assegurin la qualitat en l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior.
- **Ampliar el sistema d'ajudes i beques** per permetre l'accés a l'educació superior dins i fora d'Andorra i fer-ne una avaluació periòdica. Assegurar la recepció d'aquestes beques o ajudes en el moment que es necessitin i no més tard de l'execució dels pagaments pels quals es percep l'ajut o la beca. Flexibilitzar els criteris d'accés a les beques salari i augmentar la partida pressupostària destinada a beques salari un 10%.
- **Crear un registre governamental d'estudiants que cursen estudis d'ensenyament superior** per tal d'identificar qui, en quines formacions i en quin estadi d'aquestes formacions es troben els nostres estudiants.

Recerca

La recerca és una eina fonamental de desenvolupament econòmic i social que permet la creació de nova riquesa, incrementa la cohesió social i enforteix l'esperit del país. Els socialdemòcrates treballarem per desenvolupar la recerca a Andorra a fi d'avançar fermament cap a la creació d'un nou pol econòmic basat en el coneixement.

Els nostres joves cada vegada estan més preparats acadèmicament i opten cada cop més per la investigació i la recerca. Hem de saber recuperar aquest talent que sovint no retorna al país per falta d'oportunitats i que és tan necessari per al nostre futur, sense oblidar les nombroses empreses del país que creuen fermament en la recerca i el desenvolupament com a part vital del seu negoci.

La qualitat i l'experiència del personal investigador del país, i les nombroses col·laboracions que s'estableixen a escala internacional, fan que, malgrat les seves dimensions modestes, Andorra disposi de potencial per desenvolupar encara més el seu sistema de recerca i innovació. Aquest nou repte de país també ha de permetre enfortir les relacions entre els àmbits públic i privat per avançar en l'assoliment d'una economia i una societat basades en el coneixement.

El creixement econòmic futur depèn inevitablement de mantenir l'avantatge competitiu de les empreses en el camp del coneixement mitjançant la inversió en recerca.

Andorra ha d'aconseguir una posició avançada en el panorama internacional de la recerca i la innovació mitjançant una política integradora, que promogui la societat del coneixement, i que aconseguixi un desenvolupament econòmic sostenible que aporti benestar i cohesió social.

La nostra proposta s'articula de la forma següent:

- **Estructurar i ordenar la recerca pública** a partir de la creació d'una Agència de Recerca Pública que garanteixi el desenvolupament i el progrés de la recerca, de qualitat i sostenible a llarg termini, i possibiliti l'intercanvi i la difusió dels coneixements científics i el desenvolupament del personal investigador.
- **Elaborar una llei de recerca i foment de la recerca que defineixi el sistema de recerca** i innovació d'Andorra, consolidi i estructurari la política de recerca i innovació per millorar i fomentar la qualitat de la recerca científica i de la innovació del país amb la finalitat de contribuir a l'avenç del coneixement i al desenvolupament econòmic, social i cultural, així com a la formació de personal i l'assessorament a entitats públiques i privades en aquestes matèries.
- **Fomentar la col·laboració entre la recerca pública i la privada**, fomentant l'intercanvi d'investigadors entre aquests dos sectors, i creant grups de recerca mixtos empresa/universitat o empresa/centre nacional de recerca.
- **Conservar, recuperar i atraure el talent** creant una xarxa d'investigadors andorrans a Andorra i a l'estranger que permeti afavorir les col·laboracions, el coneixement mutu i la implicació en el projecte de país.
- **Crear un pla de retorn del capital humà del país format a l'exterior** per evitar la pèrdua de talent que suposa per al país el no retorn dels nostres estudiants.

11

Medi ambient i transició ecològica

La transició ecològica representa una transformació profunda per aconseguir un futur verd i sostenible. És l'instrument per establir una nova relació amb la natura, per garantir el nostre dret ciutadà de gaudir-la ara i en el futur, i el deure de cuidar-la. Aquesta transició ha de ser justa i no pot deixar ningú enrere.

La nostra proposta assumeix el *New green deal*, l'Acord verd que promou polítiques públiques aprofitant les sinergies entre l'economia i l'ecologia per fer així de la transició ecològica l'eix vertebrador de l'economia. En els darrers anys, des que el Programa de medi ambient de les Nacions Unides, el 2009, va formular-lo, la idea de l'Acord verd ha anat guanyant precisió conceptual i solvència. L'Acord verd és un ambiciós programa de reforma estructural del model socioeconòmic liderat per una Administració pública emprenedora que assumeix un paper d'innovació, direcció i assignació de recursos i es converteix així en garant de la justa distribució dels beneficis i les càrregues al conjunt de la ciutadania.

Els objectius dels socialdemòcrates en transició energètica i medi ambient són els següents:

- Analitzar els impactes regulatoris (AIR) i codificar tota la legislació ambiental que s'ha aprovat els darrers anys, tant la destinada a omplir els retards (Llei de biodiversitat, Llei d'impacte ambiental, Llei d'economia circular, etc.), com la destinada a acomplir els nous compromisos: descarbonització, crisi climàtica, etc.
- Redactar els reglaments d'aplicació pendents per implementar les estratègies, els plans i els programes indispensables per assolir els objectius ambientals.
- Modificar les lleis aprovades i les que són manifestament insuficients per garantir la conservació i la protecció com, per exemple, la manera com es tracta el paisatge en la Llei de biodiversitat.
- Completar les mancances legislatives més crucials: la Llei d'aigües, la Llei forestal, etc. Fins ara, s'ha optat per legislar els aspectes de les agendes internacionals globals, sense analitzar el retard del nostre país en la normativa ambiental bàsica.
- Comptar amb la participació ciutadana i la col·laboració de les administracions (Acord verd).

Per fer-ho, els socialdemòcrates fem les propostes següents:

- **Promoure un acord entre administracions, sindicats, empresaris i societat civil** que estableixi les directrius d'una transició ecològica justa, on els beneficis del capital i els drets dels treballadors es concertin i es reparteixin amb equitat les càrregues de les transformacions necessàries.
- **Aprovar una llei de la transició ecològica**, el marc regulador general per a tot l'ordenament legislatiu que requereix la transició ecològica.
- **Establir campanyes i accions per promoure la cultura de l'energia** a través de l'estalvi i l'eficiència energètica, dins d'un Pla d'ús eficient de l'energia.
- **Promoure la transformació ecològica**, mitjançant una política de formació i d'ocupació adreçada al seu foment.
- **Actualitzar l'oferta de formació professional i la universitària per atendre les necessitats d'una economia en transició ecològica basada en les ocupacions verdes.**
- **Definir un pla estratègic global per incrementar la sobirania energètica d'Andorra**, multiplicant per tres la producció actual durant els propers 15 anys.

En el model de gestió de residus centrat en l'economia circular per reduir els efectes de la dependència exterior en aquest àmbit, proposem:

- **Implementar una estratègia integral d'economia circular**, per consolidar progressivament un sistema d'aplicació efectiva de jerarquia de residus que faciliti la reutilització i el reciclatge de materials, i redueixi la incineració a la mínima expressió. Per fer-ho serà necessari:
  - Elaborar un nou pla nacional de residus adaptat als reptes que suposa la transició ecològica.
  - Apostar per un model de cogeneració que vagi més enllà de la incineració de residus i de les energies fòssils.
  - Elaborar un programa nacional de compostatge.

- Separar la part orgànica i la tèxtil per agilitzar els processos de triatge i optimitzar el reciclatge, i acomplir així la normativa europea en la matèria.
- **Aprovar una llei de fiscalitat ambiental per garantir l'economia circular** i fomentar la jerarquia de gestió de residus.
- **Impulsar, amb la col·laboració i participació dels comuns, el sistema de dipòsit de devolució.**

En l'àmbit mediambiental i del patrimoni natural, proposem:

- **Aprovar una llei que modifiqui la llei de biodiversitat i paisatge atenent la poca importància que se li dona en la llei actual** perquè el patrimoni natural i el cultural s'integrin en les polítiques territorials. La conservació del paisatge és la consciència ecològica d'una societat.
- **Impulsar el sector primari com a agent de protecció i conservació del patrimoni natural.** Aquest nou paradigma no és possible si no es compta amb els sectors tradicionals de l'agricultura i la ramaderia. Són necessaris una recerca i un impuls a la innovació d'iniciatives particulars com la vaca bruna d'Andorra, la Indicació Geogràfica Protegida de la carn d'Andorra o la substitució del cultiu del tabac.
- **Elaborar amb els comuns un pla sectorial sobre gestió forestal** dins de l'Estratègia d'economia circular que compti amb la participació de tots els actors implicats en la gestió forestal.
- **Vetllar perquè els criteris mediambientals tinguin un pes determinant en les prioritats d'inversió i en la contractació pública.** Una administració socialment sostenible ha de liderar i exemplificar la transició ecològica i les polítiques de benestar.

En la gestió integral dels recursos hídrics, proposem:

Prioritzar la regulació de l'ús i el manteniment d'aquest recurs. Cal establir una jerarquia en els usos de l'aigua. La seva gestió l'entendem des d'un punt de vista nacional a través d'un organisme específic.

- **Revisar i aprofundir els estudis sobre la disponibilitat i qualitat de recursos hídrics al país en un context de canvi climàtic.**
- **Incrementar, en col·laboració dels comuns, l'eficiència en la gestió i en la distribució de l'aigua potable** per reduir les pèrdues de la xarxa pública, canviar els esquemes de tarifació dels consums d'aigua per fer-los progressius (més cost per als grans consumidors d'aigua), i incentivar així un consum responsable i sostenible de l'aigua.

Per minimitzar la dependència energètica externa, maximitzar la producció energètica a partir d'energies renovables i descarbonitzar progressivament l'activitat econòmica, proposem:

- **Aplicar les mesures recollides en les normes que regulen la transició energètica, la mitigació del canvi climàtic i l'economia circular per fer realitat els canvis que propugnen**, com destinar una part dels recursos de la taxa turística al Fons verd per tal de reduir l'impacte del turisme i aportar un component ecològic a la taxa.
- **Posar en marxa un pla nacional de rehabilitació sostenible d'edificis** amb més garanties i més facilitats, que inclogui mesures de millora dels aïllaments, renovació de calefacció per sistemes energètics i de calor eficients, instal·lació de generació d'energia elèctrica, i millores en l'accessibilitat i en la sostenibilitat de les edificacions.
- **Incrementar les capacitats d'emmagatzematge i de transformació de l'energia** (biomassa, energia elèctrica, geotèrmia i d'altres).
- **Crear un marc favorable per a la gestió forestal i ús de la biomassa.**
- **Crear el projecte Biomassa Km0** que servirà per abastir les xarxes de calor fent-les més verdes.
- **Desplegar xarxes de calor** fonamentades en l'aprofitament de recursos naturals, d'altres fonts d'energia, de residus i d'energies renovables.
- **Elaborar un pla de grans línies d'inversió públicoprivada** per donar impuls a l'economia circular, les energies renovables, l'eficiència energètica, la mobilitat sostenible, l'agroecologia, l'ecoramaderia i l'ecoturisme.
- **Establir bonificacions i desgravacions graduades en diferents impostos en relació amb les obres necessàries per aconseguir la millora en la certificació energètica dels edificis:** per a les construccions de consum zero o molt reduït, millorar la línia d'ajudes i microcrèdits per subvencionar instal·lacions d'energia fotovoltaica i adaptar el pla Renova als canvis i reptes que suposa la transició ecològica.
- **Reformar parcialment la Llei de sostenibilitat de les finances públiques i d'estabilitat pressupostària i fiscal** per poder superar el llindar de despesa màxima en inversions per fer actuacions d'eficiència energètica, energies renovables i altres inversions per a la transició energètica.
- **Prioritzar la inversió estrangera en aquest sector i que la transferència de coneixement faciliti la creació de llocs de treball verds**, la reconversió i la requalificació d'altres.

- **Crear un segell de qualitat ecològica** i de sostenibilitat per a equipaments i negocis (comerços, establiments hotelers, estacions d'esquí, centres termals, equipaments esportius i culturals, etc.).
- **Crear un comitè consultiu independent**, format per un equip multidisciplinari de tècnics especialistes i representants dels agents socials i econòmics, que assessori el Govern i el Consell General per portar a terme la transformació ecològica.
- **Impulsar una política fiscal verda que promogui l'estalvi energètic i l'ús eficient dels recursos**, en línia amb les tendències dels països europeus.
- **Incentivar, mitjançant una fiscalitat verda, els canvis de comportament** en el sentit d'augmentar la sostenibilitat seguint la màxima de "qui contamina paga": establir incentius fiscals a la rehabilitació energètica sostenible (fent-ho compatible amb el programa Renova); discriminar fiscalment les energies renovables; millorar, amb caràcter mediambiental, l'impost de matriculació i l'impost sobre vehicles, i aplicar bonificacions de l'IGI en materials de construcció amb segell ecològic.
- **Elaborar el pla de dimensionament i obsolescència de la planta de valorització del Centre de Tractament de Residus d'Andorra** per al període comprès entre els anys 2022 i 2035.

12 Acord d'associació amb la Unió Europea

En aquests moments és cabdal saber si Andorra ha d'establir –o no– un nou embrancament amb la Unió Europea.

L'aliança socialdemòcrata vol situar aquestes relacions amb la Unió Europea en una perspectiva duradora i estable.

I en aquesta perspectiva cal, de manera prioritària, buscar els camins i els procediments que permetin en el futur defensar millor els nostres interessos com a país i aconseguir influir en les decisions que ens afectin.

El Partit Socialdemòcrata i Progressistes-SDP volem i defensem la intensificació i l'aprofundiment de les relacions d'Andorra amb la Unió Europea.

Estem convençuts que Andorra necessita unes relacions estables i harmòniques amb Europa.

Un pas endavant vers la consolidació positiva de l'actual marc de relacions és indispensable.

Per això hem defensat i defensem l'establiment d'un acord marc d'associació, perquè Andorra ha d'asentar en la seva relació amb Europa, amb la Unió Europea, i també amb els dos estats veïns, França i Espanya, els fonaments i l'essència del seu horitzó econòmic i diplomàtic.

També defensem demanar a la Unió Europea, en annex a la negociació de l'acord d'associació, l'establiment d'una àrea especial pirinenca que permeti reforçar la col·laboració econòmica de l'Estat andorrà amb les regions franceses i espanyoles veïnes d'Andorra a la serralada pirinenca.

L'assumpció i el desenvolupament, a partir del setembre del 2009, dels compromisos internacionals en matèria de transparència i l'activitat financera i la negociació que el govern socialdemòcrata va promoure de l'Acord monetari amb la Unió Europea l'any 2010, amb la posterior adopció global i gradual de la normativa comunitària sobre l'activitat financera, han portat a un nou escenari de l'activitat bancària.

En la legislatura que ara s'acaba, el govern de Demòcrates per Andorra no ha volgut compartir amb l'oposició documentació cabdal en la negociació amb la Unió Europea de la qual tenia coneixement.

Les reformes necessàries que cal debatre, els esforços necessaris per reduir l'endeutament de l'Estat, així com les propostes per aturar la inversió estrangera especulativa i aconseguir atreure al país una inversió positiva no arribaran a bon port si el mercat en el qual s'han de moure els agents econòmics no garanteix drets i deures compartits ni tampoc s'aconsegueix i garanteix la possibilitat que les empreses i professionals d'Andorra puguin competir en igualtat d'oportunitats.

L'acord comercial i duaner amb la Comunitat Econòmica Europea que es va començar a aplicar el primer de juliol del 1991 ha estat i és positiu per a Andorra. Tanmateix, ara cal un pas més per reforçar l'embranchament amb la Unió Europea. Convé trobar un acord marc que fixi els procediments per assumir la normativa europea –l'anomenat cabal comunitari–, la interpretació de les normes i la manera de procedir en cas de conflicte.

Ara bé, un acord d'associació amb la Unió Europea és una decisió política que comporta arbitratges econòmics i socials: es busquen i esperen beneficis però també hem de ser conscients que hi haurà un cost econòmic, social i polític que s'ha de posar a la balança.

El que serà, sense cap mena de dubte, una reforma de les nostres relacions econòmiques i socials que afectarà les properes generacions, s'ha de recolzar en una base sòlida. Dissortadament, el govern de Demòcrates per Andorra no ha volgut aportar als consellers generals els elements d'informació indispensables per a una anàlisi precisa dels principals avantatges i inconvenients, dels riscos i de les oportunitats.

En cap moment no s'ha facilitat un estudi d'impacte amb els efectes directes de l'acord i les seves conseqüències sobre la llibertat d'instal·lació o la de prestació de serveis a Andorra d'empreses i professionals europeus; la llibertat de circulació de persones; la llibertat d'establiment d'entitats financeres, i la lliure prestació a Andorra de serveis financers per part d'entitats financeres europees.

Les negociacions amb la Unió Europea no poden seguir amb l'opacitat i el secretisme que ha mantingut fins ara el govern de Demòcrates per Andorra, en coalició amb Liberals d'Andorra, Acció i Ciutadans Compromesos, en la darrera legislatura, que ha amagat al Consell General i als sectors econòmics elements

cabdals d'informació que estan a la disposició de l'Administració.

L'absència d'elements necessaris per avaluar l'impacte de l'associació amb la Unió Europea ha impedit al Consell General, que d'acord amb l'article 50 de la Constitució ha d'impulsar i controlar l'acció del Govern, poder debatre amb ple coneixement pel futur del país.

Cal canviar el mètode i la forma d'encarar aquesta negociació amb la Unió Europea i en aquest sentit proposem:

A) Quant al procés de negociació:

- **Posar a disposició de totes les forces polítiques**, estiguin o no d'acord amb el Govern amb la forma de dur les negociacions, **el conjunt de documentació vinculada al procés de negociació de l'acord d'associació** amb la Comissió Europea, i sotmetre a debat les línies directrius que el Govern ha estat seguint en la negociació de l'acord.
- **Promoure arreu del país un ampli debat en relació als àmbits de l'acord d'associació**, de manera que hi puguin intervenir no solament les forces polítiques sinó totes les forces socials i econòmiques.
- **Assentar la negociació de l'acord d'associació amb la Unió Europea al cor d'una política d'Estat** per avançar en unes opcions compartides, en un context més ampli que el de la majoria del Consell General, per situar en conseqüència el destí d'una negociació cabdal en el marc d'una política de país. Això vol dir que els sectors econòmics afectats siguin associats a l'estudi i concreció dels aspectes de l'acord que els concerneixen directament.
- **Evitar la precipitació** en la conclusió d'un acord poc mesurat aquest any 2023.

B) Quant a la conclusió i la ratificació:

Després d'aquesta profunda modificació del procediment de construcció de la posició negociadora andorrana, cal també articular el *modus operandi* per a la tramitació de l'eventual acord que es pugui assolir i rubricar *ad referendum* amb la Comissió Europea.

Proposem, en conseqüència, que el procediment de tramitació sigui el següent:

- **Tràmit d'exposició i informació pública del text rubricat *ad referendum* amb la Comissió Europea**, establint un període d'al·legacions.
- **Posterior convocatòria d'un referèndum sobre el text de l'acord d'associació**, previ a la signatura final de l'acord i la ratificació pel Consell General.

13 Educació

L'educació, dret fonamental de l'individu que els poders públics han de garantir, és un factor fonamental per al progrés i el benestar social. No obstant això, no n'hi ha prou de reconèixer aquest dret perquè es faci efectiu. Les nostres polítiques educatives s'estructuren a l'entorn de quatre eixos clau.

En primer lloc, volem garantir una educació per a tothom que promogui l'equitat i la cohesió social. En segon lloc, volem combatre les desigualtats socials a través de propostes educatives dins i fora de l'escola. En tercer lloc, volem un sistema educatiu de qualitat, eficient i sostenible. Finalment, volem potenciar una educació al llarg de la vida per a tota la ciutadania.

La proposta dels socialdemòcrates és la següent:

Escolarització des dels 0 anys gratuïta i a l'abast de tots els infants

- **Optimitzar el desenvolupament psicoafectiu dels infants de 0 a 3 anys**, implantant a les escoles bressol públiques i privades un projecte pedagògic compartit, consensuat i prescriptiu aplicable a tots els centres. Les escoles bressol han d'estar a l'abast de tothom, han de ser gratuïtes, i han de ser centres no tan sols de guarda d'infants sinó també educatius.

Combatre les desigualtats socials a través de propostes educatives dins i fora de l'escola

- **Impulsar la conciliació d'horaris escolars al si de les famílies**. Facilitar la conciliació laboral i familiar implica la jornada intensiva a segona ensenyança, batxillerat i formació professional (horari fins a les 15 h), limitar l'horari de sortida de les activitats extraescolars, avançant l'horari d'inici a les 17.30 h per facilitar la conciliació familiar. Aquesta proposta ha d'anar acompanyada de mesures de flexibilització i/o reducció de la jornada laboral dels progenitors per afavorir l'atenció dels menors.
- **Facilitar l'accés de tots els infants a les activitats esportives i culturals extraescolars** i evitar que es produeixi una esclatxa econòmica. Analitzar la gratuïtat d'una activitat extraescolar cultural o esportiva a maternal, primera i segona ensenyança amb la col·laboració dels comuns.

- **Impulsar un pla nacional d'avaluació del PERM-SEA** que permeti identificar els seus punts forts i les seves febleses, copsar l'impacte de la seva implementació en termes de resultats d'aprenentatge i introduir tots aquells mecanismes de millora que calguin per garantir un sistema educatiu de qualitat.
- **Millorar les competències de l'alumnat en llengua anglesa i francesa**. Per fer-ho cal desenvolupar la competència dels docents, a curt i mitjà termini, per tal d'ampliar les àrees que ja es vehiculen en aquestes llengües. Afavorir les activitats complementàries, com ara campaments o estades a l'estranger, promocionar les estades i els intercanvis per fomentar la immersió lingüística en les llengües francesa i anglesa, així com tallers i activitats extraescolars, i fer-les accessibles a tots els infants.
- **Possibilitar un acompanyament educatiu o suport escolar** per als alumnes que no gaudeixen de l'ajuda de les seves famílies per raó de competència lingüística o cultural.
- **Dotar els professionals de recursos pedagògics per reconèixer la realitat social i treballar en la integració com una mesura inclusiva**, de forma que es puguin anticipar, en qualsevol etapa educativa, futurs problemes d'exclusió social.
- **Promoure intercanvis a través de projectes educatius compartits entre els sistemes educatius andorrà i francès**, per tal d'afavorir l'aprenentatge de la cultura i la llengua franceses.
- **Crear sales d'estudi a totes les parròquies**, per tal de facilitar als estudiants de nivell postobligatori i universitari les condicions i els equipaments que afavoreixin el seu aprenentatge.
- **Dissenyar el projecte pedagògic d'escola terapèutica** per tal de donar resposta a les necessitats formatives especials d'infants i adolescents que pateixen problemes de salut mental.
- **Instaurar el Premi nacional de recerca amb perspectiva de gènere**, destinat a l'alumnat de batxillerat, per tal de conscienciar els adolescents en la igualtat de gènere.

Posar en marxa xarxes que involucrin les comunitats educatives i els actors socials per tal de promoure espais de reflexió i d'aprenentatge

- **Promoure la creació d'escoles de mares i pares** a través de les associacions de mares i pares i amb el suport de l'equip tècnic del ministeri titular de l'educació. Les famílies usuàries d'aquestes escoles han de gaudir d'algun tipus d'incentiu (horari) al seu lloc de feina. Els professionals encarregats d'aquestes formacions han de tenir la titulació requerida per a la tasca que desenvolupin.
- **Promoure accions d'acompanyament i suport a les famílies en les edats més primerenques**, per ajudar a establir bons hàbits de criança.
- **Planificar accions que afavoreixin la prevenció d'addiccions**, adreçades als alumnes i als pares i mares, amb el suport del ministeri responsable de la salut i les àrees de salut mental del sistema sanitari.

Reconeixement i suport dels docents: suport a la tasca que desenvolupen i promoció del seu benestar

- **Implementar la carrera professional dels docents**, basada en el mèrit i l'adequació, que alhora incentivi la innovació.
- **Analitzar i revisar les graelles salarials del personal docent.**
- **Garantir la cobertura legal per a tots els docents en els seus períodes de descans.** Els integrants del Cos Especial d'Educació han de disposar dels períodes de descans establerts oficialment al calendari de vacances escolars.
- **Proveir el personal docent de les eines i l'equipament necessaris** per dur a terme la tasca educativa en les millors condicions, a requeriment de les innovacions i adequacions del sistema.
- **Respectar el dret de desconnexió digital.**
- **Planificar la consolidació progressiva dels llocs de treball ocupats per treballadors públics interins** en el termini de cinc anys, i reduir la proporció existent de personal eventual al Cos Especial d'Educació fins a arribar a un màxim del 15%. Caldrà que es tingui en compte els anys d'experiència docent fins al moment de consolidació de la plaça, a tots els efectes.
- **Donar autonomia als centres escolars.** Augmentar la capacitat dels centres per gestionar projectes de manera sostenible i responsable, i per seleccionar el personal vinculat al projecte de centre, i donar-los

llibertat per innovar i definir la línia pedagògica. Per aconseguir-ho cal democratitzar l'elecció dels càrrecs directius mitjançant cicles de sis anys, no renovables consecutivament, i assignar una partida pressupostària i cedir-ne la gestió a la direcció de cada centre educatiu perquè, amb l'assessorament necessari, respongui de les despeses efectuades mitjançant una memòria econòmica al final de curs.

- **Recuperar l'Observatori Nacional de la Qualitat en l'Educació** per construir indicadors de qualitat pedagògica i realitzar avaluacions periòdiques del sistema educatiu que orientin la presa de decisions en política educativa i permetin fixar objectius i elaborar plans de millora.
- **Equiparar les condicions de prejubilació dels ensenyants dels centres confessionals** amb les de la resta d'integrants del Cos Especial d'Educació.
- **Regular el finançament de les escoles confessionals** a través d'un concert educatiu i de gestió que estableixi els requisits d'accés i els contractes laborals del personal educatiu.

Formació professional diversificada, sostenible, adaptada al país i homologada

- **Diversificar l'oferta de la formació professional.** Plantejar un marc comú d'aprenentatge amb l'objectiu de donar una resposta més ràpida i eficient a les necessitats dels alumnes per poder-los integrar al mercat laboral. Plantejar mecanismes flexibles que permetin elaborar i ajustar programes per donar resposta a les necessitats que vagin sorgint al mercat. Replantejar l'oferta formativa per tal d'optimitzar els recursos.
- **Crear la Taula de Formació Professional**, per establir processos d'informació i de reflexió conjunta amb els diferents agents institucionals, socials, sindicals, empresarials i educatius del país. Es tracta d'estrenger els vincles amb el teixit sociolaboral per tal d'adaptar la formació professional a l'evolució de la demanda del mercat laboral.
- **Explorar la possibilitat de concretar** convenis amb altres sistemes educatius per oferir noves branques de formació professional o part dels estudis. Oferir el tronc comú de la formació professional a Andorra i completar una part de l'especialització a través de l'oferta formativa de centres de formació professional d'Andorra i a l'estranger.

Impulsar accions transfrontereres de col·laboració en els ensenyaments de formació professional per contribuir de forma directa a la mobilitat formativa de les persones en formació professional inicial en la línia d'allò exposat a la Declaració de Barcelona sobre la contribució de les regions i autoritats ter-

ritorials en l'organització i promoció de la mobilitat formativa de les persones en formació professional inicial, a la qual Andorra es va adherir el 2010.

- **Oferir noves branques de formació professional** un cop s'hagi reconegut l'equivalència dels títols amb les autoritats educatives espanyoles i franceses.
- **Analitzar la creació de les “escoles de noves oportunitats”**, centres adreçats a joves d'entre 16 i 25 anys que, per motius diversos, hagin quedat fora dels circuits educatius, sense formació ni feina. Ho plantejarem a través de la transformació de la formació professional.
- **Fer un requeriment, en col·laboració amb el Departament d'Ocupació, al mercat de treball** per contractar els joves menors de trenta anys amb una qualificació professional per a l'exercici professional.
- **Incentivar la contractació de persones** que tinguin títols oficials de formació professional o l'acreditació d'un procés d'avaluació i validació de l'aprenentatge basat en l'experiència, així com persones que estiguin disposades a formar-se mentre treballen.

Poder aprendre més enllà de l'escolarització formal reglada

- **Fomentar la cultura de la formació al llarg de la vida amb una oferta ajustada a les necessitats de país.**
- **Coordinar l'oferta formativa adreçada a la gent gran que organitzen els comuns, la universitat i altres entitats del país.**
- **Impulsar la formació al llarg de la vida**, que és una de les necessitats bàsiques de qualsevol país. A Andorra, per la seva constant diversitat social, és més que rellevant. No només es tracta de respondre a les necessitats d'un cert segment de població que necessita com a element fonamental la lectoescriptura, sinó també oferir la possibilitat d'avançar en els seus estudis, sigui obtenint el graduat escolar, l'accés a la universitat per a persones més grans de 25 anys o la millora en l'aprenentatge de diverses llengües (català, castellà, anglès i francès), i dotar-les també d'eines essencials tant per al desenvolupament personal com per al laboral.

14 Cultura

La cultura és el nostre bastiment individual i col·lectiu, mitjançant el qual donem sentit a les coses. La cultura ha de ser un element clau de la integració i de la cohesió social, que fa efectiva les polítiques de proximitat i d'identitat com a garantia de la universalització dels drets culturals.

S'ha de fer realitat l'exercici d'un dels drets essencials recollits a la Declaració universal dels drets humans: el dret a la cultura. S'ha d'assegurar l'accés a la cultura per a tothom i atorgar el reconeixement de la cultura als que la creen.

La cultura constitueix un sector estratègic per construir un desenvolupament econòmic sostenible i és un element indispensable per al benestar de la ciutadania.

La política lingüística ha de garantir una interacció real entre llengua i territori al servei de la ciutadania, que enforteixi la presència i el coneixement de la llengua catalana, que vetlli per la seva promoció pedagògica, li atorgui recursos per a la investigació i el reconeixement internacional, i la impulsi en els àmbits de les noves tecnologies.

El patrimoni cultural ens parla de la nostra història i del nostre present i ens prepara per al nostre futur. La cura de les arts, de les lletres i del patrimoni és el més gran favor que ens podem fer com a país.

La legislatura passada, gràcies a la iniciativa dels socialdemòcrates, el Consell General va aprovar per unanimitat l'Estatut de l'artista.

Comptem amb els treballs realitzats amb la participació del sector cultural andorrà, públic i privat, que han convergit en el Pla estratègic de cultura, el qual ha de servir com a instrument de reflexió de la política cultural dels propers anys.

Per tot això, proposem:

- Promoure un **Pacte d'Estat per la cultura**, que protegeixi i impulsi l'activitat cultural, contribueixi al desenvolupament de les indústries culturals i de la creativitat, permeti al sector avançar el seu pes en el PIB, asseguri un model sostenible de creixement i doni suport a les i els joves artistes i creadors.

- **Desenvolupar una Llei de drets culturals mitjançant un procés participatiu**, que ha de permetre que tothom gaudeixi de la cultura i també que en participi activament, i que asseguri que tothom pot participar i gaudir amb total llibertat dels seus drets culturals. Es tracta de trencar les dinàmiques socials que comporten una manca d'equitat en l'exercici d'aquests drets, per garantir el dret a la participació en la vida cultural de la comunitat de manera lliure, com recullen els tractats internacionals.
- **Implementar un pla de foment de la lectura i del llibre**, per promoure l'hàbit lector i l'increment dels índexs de lectura, especialment en català.

Aquest pla ha de reconèixer i dotar dels mitjans econòmics, materials i humans les biblioteques públiques per permetre l'accés a la cultura i al coneixement en condicions d'igualtat. En l'àmbit educatiu, ha de prioritzar la formació en competència, foment i animació lectora. En el sector del llibre, ha d'enfortir la indústria a través de la col·laboració i promoció amb tots els seus agents, des dels creadors fins a les llibreries i editorials, amb estudis de mercat, ajudes a la qualitat editorial, incentius fiscals, mesures per facilitar l'exportació dels llibres i posar en valor la llibreria com a espai de cultura, i que cerquin i promoguin el compromís dels mitjans de comunicació amb el foment de l'hàbit lector.

Un pla que ha de comptar amb una dotació dels mitjans necessaris a les biblioteques públiques i escolars per poder actuar en col·laboració amb els professionals bibliotecaris, docents i altres mediadors, perquè tota la ciutadania, sobretot la població més jove i la que té més risc d'exclusió, accedeixi als recursos d'informació i a totes les possibilitats de desenvolupament personal, cultural i professional que ens ofereix la societat digital.

- **Modificar la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial**, desenvolupar-la reglamentàriament i harmonitzar-hi els altres textos legals que hi facin referència en relació amb els diversos sectors professionals per a l'aplicació efectiva de totes les disposicions. Cal assolir el compromís de les institucions de protegir els drets lingüístics de la ciutadania, proveir els recursos materials i humans necessaris per garantir l'ús de la llengua oficial i la correcció oral i escrita. També cal cercar la implicació del sector privat en la protecció i l'ús del català, oferint-li la formació i el

suport públic necessaris i fent efectiu el compliment de la legislació.

- **Elaborar un pla nacional lingüístic**, un instrument general per al foment de la llengua catalana oral i escrita. Es dirigeix al seu ús, la seva ensenyança i la seva promoció, en àmbits formals i en àmbits informals, de caràcter sociolingüístic i institucional. El seu caràcter general ha de permetre desenvolupar els diversos àmbits d'actuació i incloure'l en textos més específics.
- **Completar l'Estatut de l'artista**, l'eina legal que ha de permetre i facilitar l'exercici i la producció artístiques. Caldrà avançar en els aspectes relatius a la cotització a la seguretat social, a la propietat intel·lectual, els incentius fiscals i els drets sindicals.
- **Augmentar el públic mitjançant l'accessibilitat, l'oferta i la creativitat**, mitjançant mesures basades en l'obertura de l'accés al patrimoni (per garantir-ne la conservació), que diversifiquin i coordinin l'oferta (en un treball conjunt amb les institucions públiques, els agents privats i les associacions) i generin espais creatius sostenibles en el temps (suport material i espais per a creadors).
- **Augmentar el pressupost destinat a la cultura**, entesa com la promoció i el foment de la cultura, la salvaguarda del patrimoni, la creació artística i cultural, els intercanvis culturals, la promoció d'una oferta cultural de qualitat, la promoció de l'accés de la població a la cultura o la creació de públics. És una demanda llargament expressada per tot el sector cultural, públic i privat, i cal materialitzar-la perquè arribi a representar el 4% del pressupost del Govern al final de la legislatura.
- **Desenvolupar una Llei de mecenatge que inclogui una sèrie de mesures fiscals i no fiscals**, per facilitar la participació de la societat civil en el finançament de la cultura i reconèixer els grans i petits mecenes, i permetre mesures simbòliques que en ressaltin el valor davant la societat.
- **Establir un pla de suport a la creació artística**, que doni resposta real a les necessitats dels creadors del país quant a recursos, producció i difusió de la seva obra amb la participació dels mateixos artistes i que implantí noves línies d'ajuts públics a la creació artística.
- **Elaborar un pla estratègic per al desenvolupament de les indústries culturals**, que faci possible augmentar la seva contribució a la riquesa del país amb mesures específiques de suport a les joves i els joves creadors.
- **Impulsar una política cinematogràfica i audiovisual**, perquè el conjunt de la producció i creació audiovisual requereix un impuls ambiciós.
- **Revisar la normativa de gestió dels drets d'autor i drets veïns** i dotar la Societat de Gestió Col·lectiva de Drets d'Autor i Drets Veïns del Principat d'Andorra dels recursos necessaris per fer efectiva la protecció de la propietat intel·lectual i el seu bon funcionament.
- **Crear el Consell Nacional de la Cultura i les Arts**. Concebem aquest òrgan de participació sectorial amb caràcter consultiu amb l'objectiu de desenvolupar tasques d'informació, debat, presentació de propostes, servei de consultes i assessorament pel que fa a la promoció de la cultura com a creació artística, amb la implicació activa dels representants de tots els àmbits culturals del país.
- **Treballar per a la creació d'un Institut Nacional de Música d'Andorra i una Escola Nacional d'Arts Plàstiques**, els plans pedagògics dels quals depenguin del Ministeri d'Educació, per tal de permetre adquirir les bases necessàries per continuar els estudis superiors en aquestes dos disciplines artístiques.
- **Garantir la compaginació de la formació educativa amb la formació artística**.
- **Modificar la Llei de patrimoni cultural**. Proponem aquesta modificació amb l'objectiu de garantir la conservació dels nostres béns d'interès cultural i els seus entorns, tot entenent que són indrets d'un gran valor estratègic per a la ciutadania i per a la identitat d'Andorra. El Govern ha d'assenyar les bases per a la gestió del patrimoni cultural amb qualitat i solvència i elaborar un corpus normatiu especialitzat en la seva gestió.
- **Reestructurar el departament gestor del patrimoni cultural**. Les mesures no tenen efecte si qui les ha de fer efectives conserva els defectes i les inèrcies anteriors. És per això que una nova política respecte del patrimoni cultural obliga a una reestructuració del departament que se n'ocupa amb la definició d'una política en gestió patrimonial i amb una formació especialitzada dels tècnics per garantir l'estudi, la conservació i la promoció del nostre llegat patrimonial material i immaterial.
- **Professionalitzar la gestió cultural**. Una cultura construïda per a tothom com la que proposem requereix una professionalització dels agents impulsada des de l'Administració. Aquesta professionalització procura resultats millors i la generació d'un cercle virtuós entre creatius, productors, institucions i públic.
- **Fer realitat l'Arxiu i el Museu nacionals, pedres angulars de la difusió i la recerca**. Aquestes dos institucions, històricament demanades i debatudes, són les entitats responsables de la conservació del patrimoni documental, històric i artístic d'Andorra,

per la qual cosa tenen un paper de primer ordre en la seva difusió a partir dels relats històrics generats per la recerca sobre Andorra, recerca que tenim el deure de fomentar i facilitar.

- **Elaborar un pla del patrimoni cultural**, com a eina de política pública que marki les estratègies i visibilitzi els espais i mecanismes de coordinació intrainstitucional i interinstitucional, i amb la societat civil.
- **Elaborar un pla nacional d'equipaments culturals**. Cal donar resposta a les demandes ciutadanes creant espais que afavoreixin la interacció entre els àmbits de l'educació i la joventut –com la Biblioteca Pública–, que s'adeqüin a les necessitats del país i a les inquietuds actuals.
- **Redactar programes pedagògics de sensibilització del patrimoni cultural**. Cal planificar accions pedagògiques per tal que les noves generacions coneguin el seu entorn, s'hi identifiquin i es comprometin a conservar-lo.
- **Elaborar un pla de gestió de la Vall del Madriu-Perafita-Claror** amb tots els actors implicats que faci de la vall la carta de presentació d'Andorra davant del món, perquè aquest és el significat de Patrimoni de la Humanitat.
- **Elaborar un pla de col·laboració amb el ministeri responsable de la política turística**. Proposarem un pla integral per impulsar el turisme cultural i oferir noves iniciatives que conjuminin aspectes culturals i ambientals.
- **Fomentar el turisme cultural accessible amb el desenvolupament d'eines digitals** que facilitin l'accés a la cultura a les persones amb discapacitat i més vulnerables socialment.

Com s'ha fet amb l'àmbit de l'esport, crear productes turisticoculturals i fer-ne una promoció adequada, fugint de massificacions, per fer conèixer els nostres principals actius culturals aplicant un model de turisme sostenible i respectuós amb la nostra identitat.

15 Esport

L'esport necessita una consideració cada cop més transversal i més important dins de la societat. En aquest sentit, el seu paper és fonamental en el camp de l'educació i de la formació dels joves, però també ho és en els àmbits de la salut pública, de la inclusió social i la integració, i d'altres.

Malauradament, l'esport és també un món en el qual les diferències gènere, diverses en funció de les diferents modalitats esportives, s'evidencien de forma destacada, i per aquest motiu són necessaris canvis legislatius, administratius i de gestió per poder-les eliminar progressivament.

La pràctica esportiva està associada a una sèrie de valors com ara la cultura de l'esforç, la disciplina, la perseverança, l'autonomia, la tolerància, la confiança en si mateix o l'esperit d'equip, als quals poden afegir-se'n altres com ara l'acceptació del propi cos, la lluita contra el conformisme, la disminució de malalties o trastorns alimentaris i la millora de l'autocontrol.

Per tots aquests motius la seva introducció és molt necessària al més aviat possible i abans dels 10 anys perquè, a més, va associada a la prevenció d'hàbits insalubres com ara el consum de substàncies tòxiques.

La pràctica generalitzada d'esport és una eina de primera magnitud per millorar la qualitat de vida i prevenir problemes de salut. Això fa que el seu foment des dels poders públics sigui important per a la majoria de persones i, en especial, per a la gent gran.

Alhora, l'esport de competició i d'elit i l'organització d'esdeveniments esportius d'alt nivell poden esdevenir una veritable indústria que pot representar un percentatge significatiu de l'economia del país. La geografia, les condicions naturals i les infraestructures esdevenen un escenari i condicionants idonis per al seu desenvolupament.

La proposta de l'aliança socialdemòcrata s'estructura com segueix:

- **Elaborar pla nacional per l'esport**, que reculli els objectius de la política esportiva a curt, mitjà i llarg termini, planificant els recursos i les instal·lacions esportives necessàries i prioritzant el foment de la pràctica esportiva generalitzada i la seva promoció prop dels infants, adolescents i joves.
- **Impulsar decididament l'esport escolar**, mitjançant la implicació de totes les administracions i agents necessaris, per a la creació d'un calendari i un programa adequats de competicions escolars que abastin tots els sistemes educatius i tots els esports.
- **Garantir l'accés a la pràctica esportiva i federada a tots els infants i joves**, independentment de les possibilitats econòmiques de les seves famílies.
- **Modificar la Llei de l'esport per introduir-hi la perspectiva de gènere i d'igualtat de la qual està mancada**, establint entre els seus objectius el de promoure la igualtat de gènere en tots els àmbits de l'activitat esportiva per assolir una igualtat efectiva i real en la pràctica esportiva entre dones i homes, la posada a disposició dels mitjans adequats per als equips i seccions femenins i masculins, d'instal·lacions i horaris adequats per al seus entrenaments i competicions, com també la participació equilibrada de dones i homes en les funcions directives en les entitats esportives, federacions, clubs i altres estaments i en funcions com ara àrbitres, jutges i altres.
- **Aprovar i executar un programa ambiciós en equipaments, instal·lacions i espais per a la pràctica adequada de l'esport**, que contingui, entre d'altres inversions, concloure adequadament el projecte del centre de tecnificació d'Ordino, la reforma de la pista d'atletisme i altres equipaments per practicar-lo a l'Estadi Comunal, l'habilitació de circuits per a la passejada i la cursa a peu, l'extensió dels carrils bicicleta i d'altres, tenint en compte alhora les necessitats d'entrenaments i competicions de federacions i clubs.
- **Realitzar programes i campanyes públiques per fomentar i facilitar la pràctica esportiva freqüent i continuada**, com a element clau per la millora de la salut, la prevenció de malalties, la millora del benestar i de l'autoestima personal.
- **Elaborar un pla específic per fomentar la pràctica esportiva entre la gent gran**, ja que la importància en aquesta franja d'edat va més enllà dels beneficis per a la salut que representa l'esport per al conjunt de la població i abasta alhora la pròpia autonomia i la independència, el retard de l'envelliment cerebral i la millora de l'estat d'ànim general, ajuda a la socialització i a combatre la soledat de les persones grans, entre d'altres.

- **Millorar les subvencions i el suport institucional a les federacions i clubs**, tenint en compte també els projectes esportius a mitjà i llarg termini, el foment de l'esport de base, les polítiques que afavoreixen la igualtat de gènere, l'existència de plans d'igualtat o l'existència de seccions dels dos sexes, de programes d'inclusió o projectes de formació en els valors de l'esport, la igualtat d'oportunitats i d'altres.
- **Establir criteris objectius i de gènere per a l'atorgament de subvencions, premis i altres ajudes públiques.** Aquests criteris han de ser públics per tal que les entitats puguin accedir a les subvencions, ajuts i premis en igualtat de condicions.
- **Avançar els calendaris d'aprovació i de pagament de les subvencions**, per evitar les tensions de tresoreria i de finançament que es donen en l'actualitat.
- **Simplificar i donar suport a federacions i clubs en els tràmits amb les administracions, registre d'associacions i d'altres**, per facilitar el dia a dia d'aquestes entitats esportives i alleugerir la seva càrrega en la gestió administrativa.
- **Millorar la coordinació i la informació en l'elaboració del calendari de competicions** en benefici dels esportistes i competidors, dels espectadors i dels estaments públics.
- **Aprovar programes públics que permetin fer compatibles els estudis amb la competició**, per als esportistes que requereixin una major dedicació en funció de les seves possibilitats i resultats. Actualment ja es preveu per a la pràctica federada de l'esquí alpi, però cal fer-ho extensiu a altres esports i disciplines.
- **Ampliar el programa de formacions de l'EFPEM de forma coordinada amb les federacions i amb la demanda de llocs de treball** i amb d'altres requeriments de places, així com en professions que puguin tenir un desenvolupament professional a Andorra lligades a la nostra geografia, orografia i pràctiques esportives més freqüents.
- **Potenciar i clarificar les competències de les diferents formacions que s'imparteixen al país**, com ara les que es realitzen al Centre de Formació Professional d'Aixovall.
- **Crear a la Universitat d'Andorra un màster en ciències esportives (formació superior de tres anys)** en coordinació amb l'EFPEM.
- **Definir l'esport com a eina transversal d'inclusió i cohesió**, mitjançant programes de prevenció de la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància amb mesures preventives i seminaris de formació

de forma conjunta amb clubs, federacions i altres entitats.

- **Potenciar la indústria de l'esport**, mitjançant el suport públic a l'esport d'elit, als clubs que participen en competicions internacionals, a l'organització d'esdeveniments i competicions d'alt nivell, a l'acollida de les principals competicions esportives a escala internacional i el foment de projectes destinats a les etapes esportives, a la investigació esportiva, al nutricionisme i a d'altres disciplines lligades amb la pràctica esportiva.

16 Drets

L'ampliació i consolidació del reconeixement dels drets de les persones és una qüestió essencial per als socialdemòcrates.

Els drets no són permanents i immutables, sinó que es vinculen a la realitat i el context social concrets. Per això, cal que se segueixin protegint els drets que ja tenim reconeguts i que es treballi pels que estan pendents d'aconseguir.

Des de la perspectiva de la igualtat, hem de lluitar contra les discriminacions dels col·lectius vulnerables. Cal, doncs, una perspectiva focalitzada en cada un d'aquests col·lectius i una actuació àmplia i transversal relativa a la supervisió i la garantia que la igualtat davant la llei esdevé igualtat efectiva.

Ha estat el cas del matrimoni igualitari, en què el Tribunal Constitucional ha retrocedit la decisió inconstitucional del legislador que, sota la influència religiosa, impedia que les persones del mateix sexe poguessin accedir al matrimoni. Una qüestió que reforça la confiança en les nostres institucions, i aplanar el camí per resoldre altres atzucacs com la despenalització de la interrupció voluntària de l'embaràs o la regulació del dret a l'eutanàsia. No podem consentir que es neguin drets a la nostra ciutadania. La Constitució estableix que és el Consell General, que representa el poble andorrà, qui exerceix la potestat legislativa.

En aquest sentit, en la legislatura passada vam assolir el compromís d'implantar per primera vegada a l'Escola Andorrana una assignatura d'educació en valors des d'una perspectiva ètica i filosòfica, no religiosa. D'aquesta manera es possibilita l'elecció (religiosa o no) de l'aprenentatge i l'educació en valors. Aquest és el camí que volem seguir, el respecte per l'elecció d'acord amb la llibertat de creences de cadascú.

En una societat moderna, l'estàndard dels drets de la ciutadania ha d'esdevenir el referent necessari sobre el qual es mesura la qualitat de vida de les persones. És per això que continuar avançant en la consolidació i ampliació d'aquest estàndard esdevé un compromís ferm dels socialdemòcrates.

Les propostes que pensem treballar en aquest sentit són les següents:

- **Signar el Pacte internacional pels drets econòmics, socials i culturals** de les Nacions Unides. Aquest tractat internacional que, juntament amb la Declaració universal dels drets humans i el Pacte internacional dels drets civils i polítics, conforma la Carta internacional del drets humans de les Nacions Unides.

Malgrat les nombroses recomanacions fetes a Andorra, en el marc de les diferents avaluacions internacionals elaborades per diversos comitès de les Nacions Unides, el Govern es nega a ratificar aquest conveni, que protegeix, entre d'altres, el dret a un habitatge digne, el dret al treball i els seus drets accessoris (salari suficient i igual per a la mateixa feina, etc.), i el dret a la cultura o a la salut física i mental.

- **Adaptar la institució del Raonador del Ciutadà als Principis de París** per tal de reforçar-ne les competències. Es tractaria de fer possible que pogués acudir davant els tribunals en la defensa dels drets de les persones i dotar-lo de més independència i autonomia.
- **Crear una Institució Nacional dels Drets Humans** per tal que promoció i faci el seguiment dels drets humans al país. Amb el suport de les Nacions Unides, la missió essencial d'aquestes institucions és fer pedagogia i difondre els drets que tenim les persones, a banda d'acompanyar el Consell General en el desenvolupament de les iniciatives legislatives en curs, o el Govern en la implementació de les lleis ja aprovades, per tal que observin el biaix dels drets humans com a directriu transversal.
- **Proposar per llei la creació de la figura del defensor de les generacions futures**, una institució que té com a objectiu donar veu a les generacions que estan per arribar, perquè les decisions d'avui no perjudiquin la vida del demà.

Les generacions futures tenen dret a disposar d'un medi ambient sa que possibiliti l'existència al planeta; a gaudir d'uns recursos naturals que no s'esgotin per continuar desenvolupant la seva vida amb equilibri i plenitud, i a tenir una qualitat de vida que no es vegi amenaçada per un clima hostil i agressiu,

resultat de l'herència dels actes dels humans que els han precedit.

Es tracta de sotmetre les actuacions i previsions dels poders públics a un control específic sota la perspectiva de la justícia intergeneracional.

- **Aprovar la Llei de la joventut**, que hauran de treballar els joves. Les propostes que han d'ordenar la realitat adversa a la qual s'enfronta la joventut actualment han de ser identificades des de la perspectiva de la joventut, i ha de ser el mateix col·lectiu qui proposi les solucions adequades a la seva realitat. No es pot continuar parlant més temps de solucions per a la joventut des de la visió de persones que ja no són joves. La societat en conjunt ha d'aplicar les solucions que s'han d'oferir als joves, però només ells són els qui les han d'identificar i elevar al debat públic, sense altres condicionants i elements que la seva perspectiva pròpia.
- **Dotar de recursos humans i econòmics per a l'aplicació real de la Llei d'igualtat efectiva entre dones i homes.** La desigualtat de gènere encara és malauradament una realitat en el nostre context social. Si bé hem fet passes en la lluita contra la desigualtat jurídica, encara queda molt camí per recórrer pel que fa a la igualtat d'oportunitats i la igualtat real i efectiva. La llei que vam aprovar la legislatura passada és un avenç significatiu, però de cap de les maneres podrà assolir els objectius sense destinar-hi els recursos humans i econòmics necessaris per implementar-la. Per tant, destinarem més recursos a l'aplicació d'aquesta llei i coordinarem, des del Ministeri d'Igualtat, l'impuls i el suport necessaris per a l'execució efectiva de totes les disposicions que estableix des d'una perspectiva transversal.
- **Despenalitzar l'avortament i aprovar una llei** per tal que, respectant uns terminis concrets, es pugui interrompre l'embaràs al nostre país, dins el circuit de la sanitat pública.

No es pot continuar negant, sota cap pretext, el dret de les dones a decidir respecte a la seva maternitat. Es tracta de garantir l'accés a l'avortament en condicions de seguretat a totes les dones que decideixin fer-ho. Les Nacions Unides ja han catalogat aquest dret d'accés com un dret humà, que es fonamenta en la igualtat entre dones i homes, i és vergonyós que al nostre país, en ple segle XXI, encara es negui sistemàticament aquest dret a les dones que hi viuen.

- **Consolidar els protocols contra la violència de gènere i assignar més recursos a la protecció i el suport a les víctimes.** També cal assignar recursos a l'atenció i el suport a les dones més enllà del circuit més institucionalitzat. Cal mantenir la tasca de les associacions en aquest sentit, com a mecanisme en benefici de l'empoderament de les dones.

- **Protegir i desenvolupar els drets de les persones LGTBIQ+.** Cal una supervisió des de l'Executiu que garanteixi l'aplicació i el seguiment dels drets d'aquest col·lectiu, atenent els Principis de Yogyakarta.
- **Modificar la Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat** a partir d'un procés participatiu real, que integri la perspectiva de la FAAD i les associacions concernides, per tal que les persones que coneixen en primera persona la realitat de les dificultats que comporta la discapacitat, siguin les encarregades de determinar quines són les seves necessitats.
- **Instaurar el dret a l'envelliment digne** mitjançant una llei que el garanteixi i el desenvolupi. Cal un dret positiu relatiu a l'envelliment, una realitat social que s'imposa i que cal observar des d'un punt de vista específic.
- **Implementar el dret a un final de vida digna (eutanàsia).** Defensem el dret de les persones a decidir sobre el seu procés final de vida, promovent el Testament vital o les últimes voluntats, el dret a l'acompanyament al final de la vida i a la mort digna.
- **Garantir el dret a una cerimònia civil de comiat.** Actualment gairebé totes les cerimònies de comiat de les persones que ens deixen es vehiculen com a cerimònies religioses. Volem possibilitar que també es disposi de litúrgies i d'espais, fora de les esglésies i de la tradició religiosa, que permetin acomiadar les persones que se'n van des d'una perspectiva civil i laica.
- **Desenvolupar el dret a la reinserció i resocialització de les persones privades de llibertat.** Al llarg de la legislatura passada vam constatar que al Centre Penitenciari de la Comella no es treballen programes específics de reinserció i resocialització. Cal incorporar la perspectiva del tractament penitenciari, per tal que les persones privades de llibertat tinguin el dret efectiu a una segona oportunitat, evitant la reincidència i educant per a la reinserció.
- **Modificar la Llei qualificada de nacionalitat**, per tal de rebaixar a 10 els anys necessaris de residència per accedir a la nacionalitat andorrana, seguint l'estàndard en la matèria establert pel Consell d'Europa.
- **Modificar la Llei qualificada del règim electoral i del referèndum**, per tal que, tant l'assignació dels dos escons al Consell General provinents de les llistes territorials, com el sistema d'elecció dels representants comunals, responguin a criteris de proporcionalitat, fent més representativa la voluntat de l'electorat.

17

Finançament de l'Estat

Millora de la gestió dels recursos públics

La política pressupostària i l'aplicació dels recursos públics està fortament condicionada per les prioritats que cada força política estableix i a quines polítiques públiques entén que cal destinar més recursos.

Després d'anys de despeses milionàries en estudis, assessoraments, personal de relació especial i projectes d'inversions fallits, ha arribat el moment de prioritzar les actuacions i l'aplicació de recursos en totes les polítiques que permetin millorar la qualitat de vida dels nostres ciutadans: habitatge, pensions i prestacions socials, transport públic, educació, salut i seguretat ciutadana.

Per a una gestió millor dels ingressos i despeses públics entenem que cal:

- **Crear una agència tributària única** d'àmbit nacional que gestioni la recaptació de totes les figures impositives vigents tant a escala nacional com a escala parroquial.
- **Afavorir una comunicació i una coordinació de dades entre administracions i entitats públiques** i, particularment, entre el Govern i els comuns.
- **Crear un cos nacional d'interventors.** Per tal de garantir la neutralitat i la independència en un aspecte clau com són les finances i el control financer de les administracions públiques, es proposa un cos professional d'interventors que exerceixin al Govern i a les seves agències, als comuns i a la resta d'institucions nacionals. Ho han de fer en cicles de tres anys, per no coincidir amb la durada de les legislatures, i aquest cos ha de tenir entitat i autonomia pròpies.
- **Aprovar un pla per a una gestió transparent de tots els diners públics** mitjançant la seva aplicació en tots els seus pressupostos (Govern, entitats públiques i parapúbliques i resta d'organismes públics) mitjançant, entre d'altres, la posada a disposició en línia de tota la informació referent a concursos i adjudicacions públiques i els beneficiaris de programes de subvencions.
- **Estructurar adequadament el deute públic i la posició d'inversió internacional d'Andorra** per donar estabilitat a les finances públiques. **En aquest sentit es prepararà un pla per a la contenció de**

l'endeutament i la seva reducció a mitjà i llarg termini.

- **Encomanar una auditoria financera d'état de llocs a l'inici de la legislatura**, de tipus *due diligence*, per identificar clarament la situació financera, el deute, els compromisos contrets i tots els riscos i contingències que la gestió de DA ha generat. El resultat d'aquesta auditoria es presentarà públicament per a coneixement de tots els ciutadans.

Una fiscalitat justa i competitiva per dotar l'Estat de recursos

La reforma fiscal impulsada pels socialdemòcrates ha comportat la introducció generalitzada d'una imposició directa. Ara bé, cal aplicar l'actual marc fiscal de forma justa i equitativa. Cal que el sistema fiscal posi més èmfasi en el principi constitucional que tot ciutadà ha de contribuir al manteniment de les despeses públiques d'acord amb la seva capacitat econòmica. Cal eliminar, per justícia, les actuals bosses de no tributació i alhora lluitar de forma real contra el frau fiscal. Cal assegurar recursos a l'Estat per poder desenvolupar les polítiques destinades a millorar la qualitat de vida dels ciutadans.

Alhora, cal procedir a una anàlisi global de la imposició aplicable al Principat d'Andorra, tenint en compte la que s'aplica a escala nacional i la que s'aplica a escala parroquial; cal revisar de manera conjunta la nostra fiscalitat per tenir un sistema just i equilibrat, plenament homologable i competitiu a escala internacional.

Les accions que cal dur a terme per assolir amb èxit aquests objectius són les següents:

- **Modificar l'impost general indirecte**, garantint el diferencial fiscal i alhora assegurant ingressos per a l'Estat. Per millorar el poder adquisitiu de les famílies es rebaixarà la imposició sobre els productes bàsics, de primera necessitat, els de despeses de la llar i dels animals de companyia. Així mateix, les prestacions de caràcter cultural, educatiu i social, que estan taxades al 2,5%, passaran a estar-ho a l'1%, com també el transport de persones. Per altra banda, el tipus general augmentarà per quedar fixat en un 5%, tipus al qual també tributaran els béns objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat.

Canvis en el tipus de l'IGI

CONCEPTE	TIPUS ACTUAL	TIPUS PROPOSAT
Alimentació i productes bàsics	1%	0%
Productes d'higiene personal	1%	0%
Productes neteja i higiene de la llar	4,50%	1%
Productes alimentació i higiene per a animals de companyia	4,50%	1%
Transport de persones i comercialització d'aquest transport	2,50%	1%
Prestacions de serveis d'àmbit educatiu, cultural o social quan no són efectuades per entitats públiques	2,50%	1%
Béns d'objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	2,50%	5%
Tipus general	4,50%	5%

- **Establir bonificacions en les taxes i impostos sobre els hidrocarburs per a l'ús per a calefacció i per al transport de persones i mercaderies**, per contenir l'índex de preus de consum i millorar el poder adquisitiu de famílies, professionals i autònoms.
  - **Aprovar una reducció substancial de les tarifes d'electricitat amb menor potència i dels paquets bàsics de telefonia i comunicacions** per millorar el poder adquisitiu de famílies, professionals i autònoms.
  - **Mantenir el nivell adequat en la fiscalitat sobre el tabac** per tal de mantenir el diferencial de preus per ser atractius i alhora evitar les pràctiques comercials perjudicials i el contraban.
  - **Modificar la normativa de l'impost de societats** per assegurar un mínim del 5% de tributació sobre els resultats nets.
  - **Reformar els actuals impostos comunals de radicació de les activitats econòmiques i de rendiments arrendataris**, que graven de forma objectiva la generació de renda d'una activitat econòmica i el rendiment producte d'arrendaments de béns immobles, i constitueixen una doble imposició amb l'impost de societats i l'IRPF, alhora que desvirtuen l'homologació i la comparativa internacional del nostre sistema fiscal. Defensem que la imposició directa sigui recaptada íntegrament pel Govern i, per compensar la pèrdua d'ingressos dels comuns,
- proposem que aquest fet es prengui en consideració amb una revisió de la Llei de competències i de transferències comunals i amb l'establiment d'un tram comunal en la imposició directa.
- **Revisar el règim de bonificacions en l'impost de societats**, que s'ha vist modificat a les acaballes de la legislatura però sense una ambició real d'eliminar les deduccions excessives en despeses que ja tenen una deducció fiscal. Sembla, a més, del tot adequat reforçar i establir en el seu lloc deduccions per les aportacions efectuades des de les societats a entitats culturals, esportives, a favor de la protecció del medi ambient o d'altres polítiques públiques d'àmbit social, laboral, o d'altres que puguin ser d'interès general.
  - **Aplicar una fiscalitat en els àmbits immobiliari i urbanístic** per assolir els objectius desitjats en matèria d'habitatge, urbanisme i creixement.
  - **Aplicar una fiscalitat verda** per assolir els objectius desitjats en matèria de medi ambient, economia circular, sostenibilitat i energia.
  - Tots tributem sobre els nostres ingressos: entenem que cal **eliminar l'actual exempció –que suposa la no tributació– en la distribució de dividends cap a la renda personal i els resultats provinents de les OIC** (també conegudes com a SICAV). Es tracta simplement de donar un tracte equitatiu i que tots els ingressos que arriben a la renda personal tributin en els mateixos termes.
  - **Cal fer tributar aquells vehicles d'inversió que avui no ho fan** (SICAV en especial). Contràriament al que demana qualsevol sistema fiscal just i modern, avui el nostre sistema fiscal permet que no tributin les persones que tenen en principi més capacitat econòmica i que perceben ingressos procedents de dividends obtinguts d'entitats jurídiques que tenen inversions i rendiments, i que al seu torn no tributen.
  - **Establir un segon tram en l'IRPF**. Per complir el mandat constitucional, la capacitat econòmica ha de determinar en quin grau es contribueix a les finances públiques. Per això proposem un segon tram d'IRPF al 15% a partir de les rendes que superin deu vegades el salari mínim (avui uns 155.000 €).
  - Estudiar la implementació d'una **tributació específica per als no-residents** fiscals que inverteixen en immobles.

18

Funció pública

Els socialdemòcrates estem convençuts del paper del sector públic com a instrument per garantir a la ciutadania la igualtat de drets i oportunitats. Així mateix, és un mecanisme de promoció de la cohesió social i de l'equilibri necessari entre el poder públic i l'econòmic. Així, volem un sector públic fort i ben organitzat, que administri amb diligència els béns públics, estigui al servei del progrés de la societat i expressi un compromís ferm amb la ciutadania. La qualitat, la modernització, l'eficiència i l'eficàcia han de ser principis inspiradors de l'actuació dels serveis públics.

Des de l'aliança socialdemòcrata, hem denunciat que l'actual sistema institucional, amb l'actual delimitació de competències entre administracions, comporta duplicitats i resulta molt costós per als ciutadans, a banda que ens priva de disposar d'altres serveis necessaris, i de més proximitat, que podrien gestionar els comuns.

Com a ciutadans, mereixem una Administració eficient, àgil, dignificada, transparent i integrada per persones garants de la independència en els procediments administratius, la tasca de les quals els sigui reconeguda i no menyspreada.

La confrontació entre treballadors i treballadores de l'Administració i els del sector privat és insostenible i només beneficia els qui volen retallar els drets de les persones treballadores, tant a la funció pública com al sector privat. La funció pública ha de ser un model en el qual es pugui emmirallar el sector privat, perquè l'Estat ha d'exercir com un "patró" just, que transiti el camí de la millora dels drets dels seus treballadors. Només amb un personal satisfet es pot aconseguir el màxim benefici en qualsevol àmbit d'activitat.

Altrament, ja es va posar de manifest en els debats *Andorra, reptes de futur* que "el problema és que la transformació de les administracions públiques i de la manera de gestionar els problemes públics és cada cop més urgent, entre d'altres perquè comencen a acumular-se tota una sèrie de reptes —l'envelliment de la població, la necessitat de transformar l'economia, la transició energètica, etc.— la resolució exitosa dels quals necessita la complicitat d'unes administracions sòlides, àgils i eficients".

S'ha de partir de la base que la gestió dels recursos humans en l'Administració pública ha de tenir més protagonisme. Gestionar aquests recursos ha de

basar-se, com a mínim, en els elements següents: desenvolupar la funció directiva per portar cap als canvis normatius que facilitin una mobilitat funcional àgil en les organitzacions; prendre decisions des de plantejaments de millora contínua i eficiència d'organització; prioritzar el desenvolupament professional i el mèrit per fer realitat una carrera professional àgil; apostar per un model que fomenti les capacitats, habilitats i actituds necessàries en l'exercici dels llocs de treball; consolidar una cultura organitzativa basada en l'acompliment i en l'avaluació i que tingui en compte la flexibilitat i mobilitat per anar deixant de banda estructures rígides que constreixen la gestió de les persones, i auditar els principals processos de recursos humans —la selecció, la legalitat, l'eficiència i les retribucions.

Cal transformar la manera d'abordar els problemes públics i definir-los. Des d'aquesta perspectiva, cal avançar decididament en la digitalització de les administracions i agilitzar els processos. És igualment necessari planificar i avaluar les polítiques públiques, produint o modificant normes de forma àgil i sostenible. D'altra banda, cal cercar fórmules de col·laboració público privada, essencialment amb les entitats especialistes en les diferents matèries. Cal, també, ser transparents i escoltar activament la ciutadania. Els processos participatius no han de buscar únicament dotar de més legitimitat les decisions polítiques, sinó que s'hi ha de recórrer en la recerca de la intel·ligència col·lectiva per prendre decisions millors.

Per aconseguir-ho, necessitem uns empleats públics que desenvolupin una cultura administrativa associada a l'eficàcia, l'eficiència i l'ètica en la gestió pública. Volem uns servidors públics cada cop més conscients de la importància de la seva missió de contribuir a l'interès general i, alhora, cada cop més formats. Només així es podrà prioritzar la satisfacció dels administrats amb les garanties necessàries.

Cal gestionar el talent dels professionals de l'Administració i dissenyar programes de formació per fer front als reptes. De la mateixa manera, s'ha d'organitzar la transferència de coneixements mitjançant programes com el de mentoria. Apostem per la implantació d'una carrera professional que es tradueixi en saber aprofitar l'experiència i la solidesa dels professionals de l'Administració, sense criteris polítics de reconeixement, per valorar únicament el talent i la professionalitat, amb la seva complicitat i en benefici del conjunt de la societat.

De forma més concreta, entenem que se'n desprenen dos línies d'actuació. D'una banda, amb caràcter general, una sèrie de propostes per millorar l'Administració pública. De l'altra, una altra bateria de propostes que lluitin contra la precarització de la funció pública, ja sigui pel que fa a l'excessiva temporalitat, com pel que fa a la política salarial de pèrdua sostinguda de poder adquisitiu.

La proposta que els socialdemòcrates fem és la següent:

Des d'una visió general de l'Administració

- **L'Administració pública s'ha de concebre a partir d'elevat gradualment els estàndards de servei, així com de prestigiar la tasca dels treballadors del sector públic.** S'ha de lluitar contra l'estigmatització de les persones que treballen al sector públic, perquè són elles les que intervenen en la garantia dels drets que tenim com a ciutadania.
- **Implementar l'avaluació de les polítiques públiques** com a eina de millora de l'acció de govern, de rendició de comptes, de transparència i de democràcia.
- **Modernitzar els equipaments i procediments digitals** en consonància amb el procés de digitalització de l'Administració. La millora ha de ser global, tant en gestió documental, com en els procediments (signatura electrònica, certificat digital, etc.) i en els equipaments (maquinari i programari).
- **Concebre una nova xarxa de col·laboració entre el sector públic i el privat,** sense perjudici de les garanties pròpies de la mateixa actuació pública, que no pot renunciar a les seves prerrogatives de regulació, direcció, control i avaluació econòmica, legal i de defensa de la ciutadania.
- **Revisar i millorar la Llei de transparència i accés a la informació pública** ampliant les obligacions de publicitat activa. Només una ciutadania informada pot participar amb garanties. Únicament amb una bona qualitat de la transparència de les polítiques i accions públiques, es pot aconseguir una bona informació. El que pretenem és adequar-nos a l'estàndard de transparència incorporat en organitzacions com la UE, l'ONU o el Consell d'Europa, a l'activitat quotidiana de les quals és molt fàcil accedir en línia.
- **Establir un règim d'incompatibilitats dels càrrecs públics** que prevegi l'abstenció d'aquests càrrecs d'exercir cap altra activitat professional durant el seu mandat.

- **Perseguir la corrupció i el tràfic d'influències** des d'una secció especialitzada de la Fiscalia, que investigui d'ofici els casos que puguin ser sospitosos d'utilitzar els càrrecs públics en el seu benefici propi.

Des d'una visió de la política del treball a l'Administració

- **Totes les contractacions de treballadors públics, inclosos els interins, han de respectar els principis d'igualtat, mèrit, capacitat, publicitat i concurrència.** No tolerem l'accés a la funció sense convocatòries públiques que mesurin les circumstàncies i la capacitat de cada concurrent. L'accés a la funció pública, ni que sigui temporalment, s'ha d'oferir a tothom que ho desitgi en condicions d'igualtat, tal com s'estableix a la nostra Constitució.
- **Instaurar la negociació col·lectiva al si de la funció pública.** Als treballadors públics no només se'ls ha de consultar, sinó que se'ls ha d'incorporar a la presa de decisions en allò relatiu al seu estatut de treball com a funcionaris. Els aspectes vinculats al treball que presten per compte de l'Administració han de ser objecte d'una negociació adaptada a cada moment, circumstància o necessitat. L'objectiu és arribar a postures equilibrades, i l'equilibri només s'aconsegueix integrant les visions de les dos parts –l'Administració i els seus treballadors– que conformen el servei públic.
- **Dissenyar un pla d'estabilització dels recursos humans** en el qual l'Administració, tenint en compte les necessitats de recursos en cada cos, disposi d'un termini màxim de cinc anys per convocar progressivament les places necessàries per donar compliment a un màxim del 15% de personal interí a l'Administració.
- **Limitar a dos anys, com a màxim, la durada del treball com a interí sense dret a indemnització per finalització del treball.** Els treballadors interins podran estar més de dos anys com a interins, però si se supera aquest termini, el Govern, en cas de no voler-los renovar el contracte, haurà de compensar econòmicament la finalització del contracte de treball, tal com actualment passa amb les relacions laborals del sector privat.
- **Consolidar els interins de molt llarga durada.** Proposem que els treballadors públics interins que superin els deu anys de servei actiu en el mateix lloc de treball, de forma ininterrompuda, i que hagin superat un concurs públic d'accés al lloc de treball o la darrera avaluació positiva en el cas de la Borsa d'Educació, adquireixin la condició de funcionaris. Resulta paradoxal que sigui necessari superar un concurs públic destinat a avaluar la idoneïtat d'un

candidat per a un lloc de treball per a les persones que ja porten deu anys, o més, fent bé la feina que s'ha de treure a concurs.

- **Actualitzar les graelles salarials del funcionari-at.** La pèrdua de poder adquisitiu dels salaris de la funció pública és una evidència.

Les convocatòries a llocs de treball de l'Administració han perdut el seu atractiu, i això provoca que massa sovint quedin desertes per falta d'aspirants.

Per tot això, és necessari aplicar una actualització de les gralles salarials. Cal fixar l'agenda d'un compromís pluriennal d'augment progressiu dels salaris de l'Administració, abordant en primera instància els que se situen en els trams més baixos o per sota del salari mitjà.

- **Establir una carrera professional i una productivitat acordades per negociació col·lectiva.** Aquests dos conceptes retributius han de servir per valorar la bona praxi. L'experiència adquirida en el lloc de treball, els coneixements adquirits a través de la formació, la motivació del funcionari i el seu compromís amb el projecte de la institució han de ser els valors a mesurar.

No obstant, no podem oblidar que els funcionaris porten catorze anys amb el dret que es valori la seva gestió de l'acompliment aturat (aquesta era una prerrogativa que ja es preveia en la Llei de la funció pública de l'any 2000 i que està congelada des del 2009). Per tant, s'ha de definir un sistema transitori que corregeixi aquesta mancança. La fórmula s'ha de definir igualment per negociació col·lectiva.

- **Harmonitzar els complements que perceben els membres dels cossos especials** i evitar greuges comparatius entre els professionals dels diferents cossos, davant supòsits de fet iguals o molt similars.
- **Implementar un model de previsió i mentoria per a la provisió dels llocs de comandament.** Cal que s'anticipin les vacants en els llocs de comandament, per tal que es puguin dimensionar els canvis que s'aniran produint, principalment per jubilacions. D'altra banda, cal que els comandaments puguin anar fent, de forma anticipada i tranquil·la, la transferència de coneixement necessària cap als seus substituïts. Amb aquest programa de mentoria, evitarem el temps necessari d'adaptació a les noves responsabilitats que es desprenen de la funció directiva, i aconseguirem augmentar l'eficiència de l'Administració.
- **Situar el reingrés dels funcionaris sense reserva de plaça a continuació de la reubicació** en l'ordre de prelación de la provisió de places vacants o de nova creació. No té sentit que adjudiquem noves

places vacants o de nova creació mentre hi ha funcionaris que volen reingressar a l'Administració i no tenen una plaça on retornar. L'única excepció ha de ser que l'Administració hagi de menester aquests nous llocs de treball o vacants per reubicar funcionaris en actiu.

- **Establir quotes preferents del 30% per als sexes infrarepresentats** als cossos de l'Administració en què la representació de sexes no sigui equilibrada.
- **Desenvolupar mesures i eines que fomentin el teletreball** allà on sigui possible i sempre que sigui voluntari.
- **Establiment de calendari de reunions periòdiques entre el Govern (dels ministeris concernits) i els sindicats** per tal de tractar els diferents assumptes que els puguin concernir.
- **Crear una comissió específica de revisió del sistema de jubilació dels treballadors del sector públic.** Aquesta comissió ha de ser mixta Govern-sindicats, on almenys hi hagi un representant sindical de cada un dels cossos de l'administració general. S'ha d'actuar de forma quirúrgica, per tal d'analitzar la multiplicitat de règims de jubilació de la funció pública i corregir la política erràtica dels successius Governos de DA en aquest àmbit. L'objectiu ha de ser la modificació de la Llei 23/2014, del 30 d'octubre qualificada de creació i regulació del pla de pensions de la funció pública, per tal que resulti senzillament comprensible i justa.

19

Reforma de la Constitució

En el 30è aniversari de la nostra Constitució els i les socialdemòcrates plantegem iniciar un debat seriós i aprofundit que permeti avaluar alternatives d'una modificació constitucional.

La Constitució s'aconseguí després d'una intensa confrontació política entre els criteris d'autogovern que defensava el Consell General, amb el suport del copríncep francès, i les posicions més restrictives dels drets i llibertats que defensava el copríncep episcopal. El resultat final dels debats de la Comissió Tripartida va permetre al poble andorrà esdevenir major d'edat establint el marc d'un Estat de dret democràtic i social.

El títol IX de la Constitució ja recull el procediment que permet iniciar una reforma de la Constitució. L'aliança socialdemòcrata promourà, dins d'aquest marc constitucional, una reflexió pública i un procés participatiu que vehiculi les decisions del poble cap a les institucions. Cal que la ciutadania tingui canals de participació real en la presa de decisions que afecten l'estructura politicosocial del país i analitzar les opcions que tenim per a cada qüestió, amb les conseqüències de cadascuna.

És l'hora d'abordar un procés de reforma d'aquesta eina de convivència, cohesió i justícia social, per afrontar els actuals reptes socials i econòmics d'Andorra i, per fer-ho, caldrà una majoria parlamentària reforçada i que el poble ratifiqui l'eventual modificació. Per tant, només amb la participació ciutadana des del principi del procés arribarem a una solució final àmplia i inclusiva. Un procés que s'ha d'inspirar en l'esperit de consens que va fer possible l'acord del Consell General del 2 de febrer del 1993.

Les propostes que entenem que cal analitzar són les següents:

- **Canviar el sistema d'elecció dels membres del Consell Superior de Justícia** per garantir la independència en els nomenaments de l'Administració de Justícia a fi de garantir-ne la neutralitat i l'objectivitat.

Reconduir els nomenaments del fiscal general i dels membres del Consell Superior de la Justícia, que actualment fa el Govern, perquè els dugui a terme el Consell General.

Establir un sistema d'incompatibilitats amb els nomenaments polítics per als membres del Consell Superior de la Justícia i del Tribunal Constitucional.

Suprimir la condició de renovable del mandat de jutges i magistrats per tal que esdevingui indefinida.

- **Millores en la participació política: la ciutadania.** Quan parlem de ciutadania ens hem de referir necessàriament a la qüestió de la nacionalitat. En aquest sentit, continuem pensant que cal aconseguir que, progressivament, la població andorrana de dret tendeixi a equiparar-se amb la població de fet. És just i sensat pensar que totes les persones que han contribuït al creixement del país, de forma decidida i continuada, el senten com a seu, i que l'Estat així els ho ha de reconèixer. Per tant, a més d'impulsar polítiques que afavoreixin la inclusió i la participació de tots els ciutadans i ciutadanes en els diferents àmbits de la realitat andorrana, estudiarem una reforma dels articles 24 i 25 de la Constitució per permetre el vot dels resident a les eleccions comunals sempre que siguin nacionals d'estats que permetin el vot dels andorrans a les eleccions locals dels països on estiguin residint, d'acord amb els corresponents tractats internacionals.
- **Alhora, atesa l'evolució demogràfica dels darrers trenta anys i la creixent imbricació dels andorrans en l'entorn europeu, estudiarem la reforma de l'article 7 de la Constitució pel que fa a l'adquisició o el manteniment d'una nacionalitat diferent de l'andorrana (doble nacionalitat).**
- **Canvi en el sistema electoral.** Els socialdemòcrates defensem la necessitat d'un canvi en l'actual sistema electoral perquè sigui més proporcional. Elegir els membres del Consell General mitjançant una llista nacional pel conjunt dels vint-i-vuit consellers generals. Tot i que no som contraris al manteniment de mecanismes de representació territorial, cal repensar-los des d'altres paràmetres que no vagin en detriment de la representativitat de la població. Per tant, estudiarem una reforma de l'article 52 de la Constitució per fer-ho possible.
- **Determinar la laïcitat de l'Estat andorrà.** La llibertat religiosa és un dret fonamental que s'ha de continuar protegint. No obstant, al nostre entendre, la religió o la confessió que cadascú professi ha de formar part de l'esfera privada de les persones, sense projectar-se a les institucions ni a l'ordenament jurídic.

- **Revisar el títol III de la Constitució, relatiu als drets i llibertats**, des d'una perspectiva adaptada a l'actual context social i polític. Promourem una anàlisi d'aquest títol amb la finalitat d'adequar-lo a les concepcions més modernes de protecció i garantia dels drets de la persona.

Un exemple seria que la igualtat deixi de ser únicament un principi inspirador de la Constitució, per passar a formar part del catàleg de drets fonamentals, com a dret fonamental autònom.

20 Relació entre les administracions públiques

La particularitat de l'Estat andorrà, que en una molt petita dimensió territorial compta amb vuit administracions (administració general i set comunals), fa necessari una definició molt acurada de les competències de cada una, així com del sistema de transferències (dels diners amb els quals compta cadascuna de les administracions).

Els socialdemòcrates fa molt temps que defensem un nou sistema de competències i transferències més just i eficient.

Malauradament, el temps ens torna a donar la raó (tal com ja va passar amb els impostos o amb l'Acord d'associació, defensat pels socialdemòcrates molt temps abans d'acabar popularitzant-se la seva necessitat). Actualment el desgavell que suposa tenir l'Administració general endeutada enfront d'uns comuns amb superàvits, ens carrega de raó per continuar afirmant que tenim un sistema de competències i de transferències mal dissenyat i lluny de ser eficient.

Com a exemple paradigmàtic ens trobem amb els ingressos que els comuns estan rebent provinents de la construcció, que no reverteixen en la construcció d'habitatge social o a preu assequible en benefici de la gent que vivim i treballem a Andorra. Construcció desmesurada i sense control, que no redunda en el nostre benefici. Per contra, segur que a cada una de les persones que estan llegint aquestes línies, se li acudeixen projectes i despeses en què han invertit els comuns d'on resideixen, amb escassa o nul·la utilitat social.

Doncs bé, novament els socialdemòcrates tornem a defensar un nou sistema de competències i de transferències, més útil i eficient, que abordi les prioritats socials en primer terme, abans de destinar diners a projectes faraònics o d'embelliment fallits.

En aquest sentit, les propostes socialdemòcrates són:

- **Nou sistema de competències**, que eviti les actuals duplicitats per tal d'optimitzar els recursos a escala nacional i poder donar el millor servei als ciutadans, empresaris i usuaris en general.
- **Treballar sota criteris i principis d'actuació compartits i unificats entre les administracions central i comunal** mitjançant l'establiment de prioritats a escala país.

- **Implantar mecanismes de coordinació i cooperació efectiva entre totes les administracions del país**, per tal de desenvolupar polítiques públiques més eficients i econòmicament més sostenibles.
- **Nou sistema de transferències** que tingui en compte criteris no només de població o territori, sinó també altres, d'entre els quals els serveis de que gaudeixen els ciutadans i ciutadanes de cada parròquia.

21 Justícia

D'acord amb el mandat constitucional, la justícia actua en nom del poble andorrà i, per tant, cal que sigui concebuda com un servei directe als ciutadans. Una justícia ineficaç frena el desenvolupament econòmic i social d'un país, mentre que un funcionament adequat de la justícia n'assegura el procés. Per tant, tenim l'obligació de garantir aquest funcionament adequat.

Tot dret no assolit o respectat és només un dret teòric. La importància de la justícia no s'ha de tenir en compte des de la retòrica, sinó des d'un punt de vista d'estricta efectivitat. Cal fer del tot efectiu, per exemple, el dret constitucional d'accés a la justícia, especialment si hi ha indicis que no es garanteix en la totalitat dels casos per potencials inadaptacions procedimentals. En resum, volem una justícia propera a la ciutadania i dotada dels mitjans suficients per ser eficaç.

En els darrers anys s'han votat al Consell General diverses lleis adreçades a fer plenament efectiu el dret constitucional a la jurisdicció.

El nou Codi de procediment civil i la darrera llei òmnibus adoptada el desembre del 2022 proclamaven aquest objectiu en les seves exposicions de motius. Tanmateix, el personal de l'Administració de justícia destinat a la Batllia segueix patint una situació laboral força precària.

S'ha augmentat el nombre de batllies però s'ha observat una marxa voluntària de batlles adscrits a la secció penal d'instrucció, ja sigui vers el reforçament de la secció civil o bé vers la secció especialitzada penal. La secció d'instrucció penal està col·lapsada amb centenars de causes pendents.

En conseqüència, proposem:

- Crear tres noves batllies encarregades de la instrucció dels afers penals;
- Reconèixer l'error comès pel Consell Superior de la Justícia en sotmetre el funcionament operatiu de la justícia andorrana a una aplicació informàtica que té presonera la Batllia a la més minsada adequació dels programaris, i
- Substituir progressivament el programa Avantius.

El programa informàtic de gestió de l'oficina judicial Avantius, que el Consell Superior de la Justícia

i l'aleshores ministre de Justícia i actual cap de Govern en funcions van voler implantar l'any 2014 adquirint-lo a Navarra, ha comportat un gran desgavell a la justícia. Les necessàries adaptacions del programa tenen un cost econòmic enorme i, quan s'implementen, comporten conseqüències negatives en l'aplicació diària, ja que indueixen el col·lapse de funcions fins aleshores operatives.

Davant aquest desgavell, que perjudica directament el personal judicial però també els usuaris i auxiliars de la justícia, el Consell Superior de la Justícia ha defugit assumir la seva responsabilitat.

- Redefinir la distribució dels espais de la Seu de la Justícia.

La nova seu de batllies i tribunals, que havia de ser la solució als mals de l'Administració de justícia, que patia d'una manca cridanera d'espais condicionats, ha esdevingut un calvari per a molts funcionaris judicials, sense que el Consell Superior de la Justícia, que ha de vetllar, d'acord amb l'article 89 de la Constitució, pel bon funcionament de la justícia, exerceixi la seva missió.

Cal impulsar, doncs, una nova manera de fer que permeti:

- Obtenir més rapidesa en les resolucions, perquè quan el pronunciament judicial o la seva execució arriben tard es lesiona el dret a la justícia;
- Ampliar els casos d'accés gratuït a la justícia per garantir el principi d'igualtat, amb la finalitat que cap persona no deixi d'exercir els seus drets per dificultat en recórrer als tribunals, i
- Implantar mecanismes d'apropament de l'activitat judicial als ciutadans, tant des d'un vessant conceptual (posant de relleu la seva vocació de servei públic), com d'un vessant material (posant a disposició molts més mitjans).

- 1. Pere López Agràs
- 2. Judith Salazar Àlvarez
- 3. Susagna Vela Palomares
- 4. Pere Baró Rocamonde
- 5. Laia Moliné Cintas
- 6. Mari Carmen García Oliva
- 7. Aaron Comella Servet

- 8. Tomàs Riart Escribà
- 9. Joao Ricardo de Melo Barros Queirós
- 10. Alain Mateu Montane
- 11. Rosa Maria Pérez Martín
- 12. Laura Pérez Pantebre
- 13. Maria de la O Soto Simón
- 14. Jordi Font Mariné

- Suplents:
- 15. Antonio Miralles Gascó
  - 16. Marc Latorre Oliveros
  - 17. Vicenc Alay Ferrer

VOTA

Miquel Moliné Nadal
Francisco Antonio Lizama Vilches

Martí Bayona Domingo
Antoni Invernón Campoy
Mariona González Reolit

VOTA

En darrer terme, però no menys important, volem garantir que la parròquia de la Massana sigui considerada, també, al cor de les polítiques impulsades per les institucions nacionals. El nostre objectiu és que les massanenques i els massanencs gaudeixin del progrés social i econòmic amb igualtat de condicions que la resta d'andorrans.

Per aquest motiu, ens comprometem a treballar per:

- Revisar a fons les condicions aeronàutiques i d'impacte ambiental i tot el procés d'adjudicació de l'heliport de la Caubella, abans de, si és el cas, tirar endavant el projecte.
- Recuperar el projecte per instal·lar l'Arxiu Nacional d'Andorra a la Massana, per dotar a la parròquia d'un centre de conservació i de difusió del patrimoni.
- Fixar com a prioritat en la inversió d'obra pública el desviament de la Massana, repensant el projecte proposat per al període 2008-2015 i pressupostat pel govern socialdemòcrata.

Joaquim Miró Castillo
M. Antònia Sanchiz Rego

Maria Begoña Montes Santamaria
Nelida Garcia Martinez
Maria Nazzaro Martinez

VOTA

En darrer terme, però no menys important, volem garantir que la parròquia d'Andorra la Vella sigui considerada, també, al cor de les polítiques impulsades per les institucions nacionals. El nostre objectiu és que la ciutadania d'Andorra la Vella i Santa Coloma gaudeixin del progrés social i econòmic amb igualtat de condicions que la resta d'andorrans.

Per aquest motiu, ens comprometem a treballar en:

HABITATGE

- Proposem destinar els terrenys adquirits pel Govern l'any 1990 a la Borda de Sales, a Santa Coloma, per dur-hi a terme una promoció inspirada en l'esquema de la fundació Jovial, la positiva iniciativa que va encapçalar amb èxit el Comú d'Andorra la Vella amb el suport benefactor de la Sra. Maria Maestre Pal. La inversió necessària es pot obtenir reorientant part de la inversió del Fons de Reserva de la Caixa Andorrana de Seguretat Social, que obtindria un rendiment positiu de la inversió, atès que el Govern posaria a disposició els terrenys sense contrapartida.

CULTURA, LLEURE I ESPORT

- Continuarem defensant un recinte multifuncional, en un terreny públic, mitjançant un projecte que esdevingui un referent del món cultural, esportiu i lúdic.
- Cercarem una solució efectiva i viable perquè Andorra la Vella esdevingui la Capital de l'esport per a tothom, rehabilitant l'Estadi i facilitant la cohabitació dels diferents esports que s'hi practiquen.

- Treballarem per la cultura a la capital, amb la construcció d'equipaments culturals nacionals al terreny de cessió de l'antiga plaça de braus com el Museu Nacional i un centre cultural que pugui albergar, entre altres, la Biblioteca Pública. Andorra la Vella promourà el patrimoni cultural, la creació i la difusió de la diversitat de manifestacions artístiques i culturals.

ATENCIÓ SOCIO SANITÀRIA

- Planificarem la construcció dels equipaments i instal·lacions necessaris a Andorra la Vella per tal de cobrir les places d'atenció socio sanitària que manquen a curt termini i la previsió de places necessàries a mitjà termini per poder atendre l'increment de població jubilada.

MOBILITAT

- Promourem la realització d'un Pla de mobilitat a Andorra la Vella amb tots els agents implicats per resoldre els punts conflictius de mobilitat de la parròquia, com ara la rotonda del km 0.

Gerard Alís Eroles
Josep Roig Carcel

Ida Gallinat Morgo
Marc Ferré Nazzaro
Francesca Anglada Fullà

VOTA

En darrer terme, però no menys important, volem garantir que la parròquia de Sant Julià de Lòria sigui considerada, també, al cor de les polítiques impulsades per les institucions nacionals. El nostre objectiu és que les lauredianes i els lauredians gaudeixin del progrés social i econòmic amb igualtat de condicions que la resta d'andorrans.

Per aquest motiu, ens comprometem a treballar per:

- Revisar les lleis de competències i transferències, per revertir la situació de desigualtat creada a la parròquia i dotar-la dels recursos que mereix, fent un repartiment de les transferències més equitatiu i just i en consonància amb el marc fiscal general.
- Impulsar la finalització del desviament de Sant Julià, per donar una solució efectiva als problemes de circulació que pateix la parròquia i la sortida sud del país. Així mateix, negociar amb l'Estat espanyol una millora de la circulació de la zona duanera, que inclogui també l'enllaç entre l'Aeroport de la Seu i el nostre país.
- Impulsar i promocionar la marca "Sant Julià, ciutat universitària" per fer de la parròquia un referent de la formació superior als Pirineus, afavorint l'ampliació de serveis als estudiants, la construcció d'una residència i espais de recerca i investigació.
- Ampliar les estratègies de promoció de la parròquia en les campanyes d'Andorra Turisme, així com dels recursos pressupostaris que s'hi destinen.
- Netejar periòdicament les lleres dels rius i torrents de la parròquia per evitar-ne els desbordaments i eventuais situacions de catàstrofe natural per inundació.
- Vetllar per la preservació de l'entorn natural, sensibilitzant la ciutadania sobre la importància de la separació i el reciclatge de residus, la protecció dels recursos naturals i la conservació del paisatge, la flora i la fauna als indrets emblemàtics de la parròquia.
- Pel que fa a la convivència amb animals de companyia, fomentar el benestar animal i promoure una legislació perquè es considerin com a éssers sensibles i es protegeixin els seus drets.

David Pérez Casas
Elisabet Zoppetti Nuñez

Naeko Yamamoto Irisuma
Eva Dubos Aguilar
Cristina Ferreira Carvalho

VOTA

En darrer terme, però no menys important, volem garantir que la parròquia d'Escaldes-Engordany sigui considerada, també, al cor de les polítiques impulsades per les institucions nacionals. El nostre objectiu és que les escaldenques i els escaldencs gaudeixin del progrés social i econòmic amb igualtat de condicions que la resta d'andorrans.

Per aquest motiu, ens comprometem a treballar en:

HABITATGES SOCIALS

- Promourem la construcció d'habitatges socials a Escaldes-Engordany, per evitar la concentració d'aquest tipus d'habitatge en una sola parròquia, com pot ser Andorra la Vella.

TRANSPORT PÚBLIC

- Augmentarem les freqüències del transport públic a la parròquia d'Escaldes-Engordany, amb unes línies adaptades a les necessitats de la ciutadania i atenent les característiques de les nostres vies interurbanes, avingudes i carrers.
- Revisarem la concessió del transport públic, mantenint la gratuïtat, per garantir la bona governança en la gestió i coordinació de la xarxa de transport públic amb la col·laboració de tots els actors implicats.

ENERGIA

- Promourem l'aprofitament de l'aigua calenta i de la geotèrmia, pròpia de la xarxa d'aigua d'Escaldes-Engordany, per ampliar la xarxa de calor de FEDA i fer de la parròquia capdavantera de l'energia sostenible.

CIRCULACIÓ

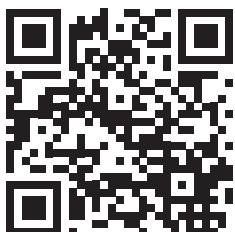
- Proposarem la reforma de la rotonda del km 0, que afecta tant Andorra la Vella com Escaldes-Engordany, tenint en compte que és un punt molt conflictiu de comunicacions central.
- Establirem més controls policials i ampliarem la xarxa de radars fixos i mòbils per evitar els excessos de velocitat, els de so i els accidents a les nostres vies, en especial al vial de l'Obac, a la carretera d'Engolasters i a la de la Plana.
- Fomentarem la mobilitat sostenible a tota la parròquia.

VALL DEL MADRIU-PERAFITA-CLAROR

- Recuperarem l'oficina de la Vall del Madriu-Perafita-Claror a Escaldes-Engordany.
- Dotarem Andorra Turisme d'una partida exclusiva perquè els comuns desenvolupin espais naturals on es puguin practicar activitats culturals, lúdiques, esportives i de lleure familiar.

EQUIPAMENTS ADMINISTRATIUS

- Tecnificarem i millorarem la ubicació del Servei d'Immigració i d'Ocupació, a fi de millorar l'atenció dels usuaris i evitar, així, la concentració de persones i les cues que s'hi fan a l'exterior.
- Reforçarem la xarxa de centres d'atenció primària amb un metge d'atenció primària i amb un servei de podologia per a la nostra gent gran.

@PSAndorra
@sdp_ad

PSAndorra
sdp_ad

@PSAndorra
@progressistes_andorra

www.psa.ad
www.sdpend.com